

V SPOMIN

Umrl je Franc Sever - Franta

V Ljubljani je 5. junija v 99. letu umrl Franc Sever - Franta, slovenski partizan, letalec, pisatelj in gospodarstvenik. Še zelo mlad se je pozimi leta 1941 pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju ter vstopil v Grosupeljsko četo. Bojeval se je v II. štajerskem bataljonu in II. štajerski grupi odredov, sodeloval je v bojih te grupe pri Turjaku, na Pugledu, Jančah, Notranjskem, v Dolomitih, na Gorenjskem, Štajerskem, Koroškem in še v mnogih drugih krajih po naši domovini. Osvoboditev je doživel na Koroškem kot major Jugoslovanske armade.

Po osvoboditvi je Franc končal višjo vojaško šolo v Sovjetski zvezi, po vrnitvi v domovino pa še vojaško letalsko akademijo. Trinajst let je bil generalni direktor Aerodroma Ljubljana - Pulj in potem do upokojitve direktor podjetja Inex Adria Airways. Svoje bogate življenjske izkušnje in doživetja je strnil v knjigah Brnik, letališče ali lovišče, Trenutki odločitev in Past na Menini planini. Prav po slednji je bil leta 2019 posnet partizanski film Preboj.

Franc Sever Franta je o vrednotah NOB zapisal: »Morala in etika se odražata v poštenosti, pravičnosti, v pomembnih vrlinah v družini, narodu ali državi, ob upoštevanju etike vsakega posameznika in vseh skupaj. Pomeni-

ta torej stanje pripadnosti in zanos ob skupnem bivanju in se odražata v sožitju, visoki duhovni pripravljenosti in enotnosti za pozitivne spremembe, s katerimi se lotevamo reševanja sedanjih in prihodnjih nalog, v medsebojnem zaupanju in usmerjeni k skupnem cilju ... Mir in svoboda za vse ljudi. Ta vrednota je zame največja in najpomembnejša. Kdor je bil oropan svobode, ve, kaj pomeni, ko jo izgubiš, ko ti jo surovo, nasilno ukradejo, zasejejo strah ... Svoboda ni nikoli za vedno pridobljena, zanjo je treba skrbeti, jo negovati, se zanjo bojevati.«

Kot je na žalni seji ZZB NOB Slovenije dejal predsednik Marijan Križman, smo se poslovili od

legende, ki je v svojem času odločitev stopala po pravi, pa čeprav težki poti. Po poti, na kateri so se ustvarjale zgodovinske vrednote in vse tisto, kar je slovenski narod v boju proti okupatorju žrtvoval, da je postal gospodar na svojem in končno zaživel v svoji samostojni in neodvisni državi. Za ohranitev samostojnosti in svobode, ki ni samoumevna, naj nam bo za zgled Franta s svojim življenjem in delom, ki smo ga zapisali v anale zgodovine upora in zmage nad največjim zlom druge svetovne vojne, fašizmom in nacizmom.

Marijan Križman

VEČ NA STRANI 14

DAN DRŽAVNOSTI

»Danes so dovoljene sanje«

»Danes so dovoljene sanje, jutri je nov dan!« so bile sklepne besede predsednika Milana Kučana na slavnostni razglasitvi samostojne Republike Slovenije 26. junija 1991. Spomini so še živi. Še so upravičeno ohranjeni naš ponos, zadoščenje, čustva, ki so nas preplavljala pred tridesetimi leti. Takrat smo vedeli, kaj hočemo; vedeli smo, kaj je naš skupni nacionalni interes. Osamosvojitvev ni bila romantična uresničitev tisočletnih sanj slovenskega naroda o samostojni državi, ampak je bila rezultat vrste zelo tehtnih premislekov in odločitev v takratnih zgodovinskih okoliščinah. Bila je državni in ne strankarski projekt, ki bi bil talec prestiža posameznih političnih skupin.

Imeli smo vizijo, imeli smo cilj, utemeljen v jasnih vrednotah, v naši svobodoljubni dediščini. Legalno in kar najbolj demokratično smo uresničevali pravico do samoodločbe v zgodovinskih okoliščinah, kakršne so narodom le redko dane, in pri tem nismo posegli v enake pravice drugih narodov. Takrat smo pozabili na razlike in zamere. Zmoogli smo, ker smo zmogli široko in trdno soglasje, ker smo znali in hoteli povezati neizmerno svobodoljubno energijo ljudi, naroda, zagotoviti politično enotnost in povezanost ljudi in politike ter v tem utemeljeno vzajemno zaupanje, pridobivati in širiti razumevanje, podporo in zaveznike v mednarodnem okolju ter preiščeno, a odločno uporabiti tudi oboroženo silo za obrambo svoje legitimne odločitve. V mednarodno skupnost narodov in držav smo vstopali z velikimi pričakovanji in zanosom, in kot smo tudi poudarili v naši spomenici ob 80. obletnici ustanovitve OF, kot del nekdanje zmagovite protifašistične in protinacistične koalicije v času zahtevnih globalnih in regionalnih preizkušenj.

Zato osamosvojitve, njena obramba in prizadevanja za mednarodno priznanje ne morejo biti poligon za prisvajanje osamosvojitvenega kapitala, za prilaščanje ali poudarjanje le osebnih zaslug in samopovečevanje, pa tudi ne za prikrajanje zgodovine, spreminjanja dejstev. Z osamosvojitvijo so uporniški in svobodoljubni duh in dejanja partizanske generacije in NOB proti okupatorjem in domačim pomagačem v drugi svetovni vojni, Maistra in njegovih tovarišev in generacij domoljubov že pred tem dosegli svoj zgodovinski vrhunec. Zgodovinska povezanost, zgodovinski lok, ki povezuje NOB in osamosvojitve, je neizbrisen: konkretni temelji za našo osamosvojitvev in samostojno državo so se ustvarjali med in z NOB!

Tudi zato za partizanske borce, aktiviste OF ni bilo dileme. Že drugič so šli na okope, bili del široke ljudske fronte na branikih obrambe svoje svobode, za zaščito legitimne in plebiscitarne podprte pravice slovenskega naroda do samoodločbe. »Borci in udeleženci NOB se bomo po svojih močeh dejavno vključili in podprli vse napore za pravično obrambo narodnega dostojanstva in ozemlja Republike Slovenije. O tem bomo obvestili tudi borcevske organizacije v Jugoslaviji, sosednjih in drugih državah,« je poudaril IO ZZB v svoji izjavi 28. junija 1991! Tudi upokojeni slovenski generali partizanske vojske in pozneje JLA ter člani ZZB niso omahovali; javno so obsodili poseg JLA v Sloveniji kot nelegalno ter politično in moralno neopravičljivo in nesprejemljivo dejanje ter dali soglasno moralno podporo obrambi mlade samostojne države.

In danes? Že tri desetletja imamo svojo državo in živimo v njej. Mnogo tega smo dosegli, nesporen je napredek na številnih področjih. Vemo, kaj so bila naša pričakovanja – boljša država, prelom v marsičem, kar je hromilo ali preprečevalo svobodo, demokracijo in razvoj v predhodni državi, s katero smo se razdruževali. Smo še lahko enako ponosni, so takratni ponos, navdušenje, takratno soglasje, medsebojno zaupanje in odločnost navdih za danes? Ob napakah, stranpoteh, razprodaji naše družbene srebrnine in temeljev nacionalne suverenosti, težko opravičljivi revščini, ko je pod pragom revščine leta 2019 živelo 243.000 ljudi, ko smo ob odpravljanju starih ustvarjali nove krivice, ob nepotrebnem podleganju tujim pritiskom in interesom na prehojeni poti. Smo del sveta v dobrem in slabem. Vendar imamo kompas, še želimo spadati v demokratični, zahodni del Evrope, ohranjati svojo jezikovno, kulturno identiteto in svojo svobodo odločanja o svoji usodi in razvoju? Bili smo spoštovana zgodba o uspehu – tudi zgled drugim! S svojim ugledom, kot pravi pregovor, ravnamo kot svinja z mehomo!

V teh dneh je bila Slovenska tiskovna agencija (STA) odlikovana za svoj izjemni prispevek pri širjenju resnice o osamosvojitvi slovenske države in njenem mednarodnem uveljavljanju. Slavljenka, ki pa je ob svojem 30. rojstnem dnevu postala in je tudi kričeč ter mednarodno prepoznaven simbol upora proti nesmiselnemu sedanje vladajoče koalicije v Sloveniji in njenemu

NADALJEVANJE NA STRANI 2

DOGODKI

Zlo se razrašča in nas ogroža

Pri spomeniku »Obtožujem – J'accuse« v Podlublju je bila 12. junija spominska slovesnost ob 76. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Ljubelj, podružnice Mauthausen. Organizatorja prireditve sta bila Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri ZZB NOB Slovenije in občina Trzič. Pred slovesnostjo na naši strani je bila prireditev tudi na severnem, avstrijskem delu nekdanjega taborišča.

Slavnostni govornik je bil prof. dr. Dragan Petrovec, pravnik, kriminolog penolog in kolumnist, ki je med drugim poudaril, da se zlo razrašča in da nismo dovolj pogumni, da bi se z njim borili brez omahovanja, preračunljivosti in nepopustljivo, in da je preveč politikov, ki sejejo sovraštvo, in politikov, ki to dopuščajo in mirno opazujejo ali pa se pretvarjajo, da ni nobene nevarnosti. Zbrane sta nagovorila tudi Sonja Vrščaj, nekdanja taboriščnica Auschwitz-Birkenau, ki je orisala težko življenje v taborišču smrti na Poljskem, in trziški župan, mag. Borut Sajovic, ki je opomnil na to, zakaj se na spominski dan ob-

čine Trzič vsako leto srečujejo na mestu nekdanjega taborišča.

»Pretepanje je bilo na vsakem koraku. Nisi vedel, ne kdaj ne zakaj, vendar si bil tepen. Hoteli so nas spraviti na nečloveško raven s tem, da so nas tudi ponižali, da

so nas že ob prihodu ostrigli do golega, obrili do golega, nas razkužili in pobrali vse, karkoli je bilo vezano na našo osebo,« je opisovala okrutnost življenja v

NADALJEVANJE NA STRANI 2

KOLUMNA

Dr. Martin Premk

Pot, ki se nikoli ne konča

V prevladujočih »sredstvih javnega obveščanja« smo spet lahko sledili najvišjemu predstavniku ljudstva, ki se je v »duhu narodne pomiritve« udeležil slovesnosti ob trideseti obletnici spravne maše v Kočevskem rogu. Med vsem leporečjem in neumnostmi, ki jih je izdaval, je bila njegova zmagovalna misel: »Sprava je pot, ki se nikoli ne konča. Če se konča, se začne trpljenje.«

Kot smo nekoč imeli »permanentno revolucijo« ali »revolucijo, ki teče«, smo zdaj dobili »permanentno spravo« ali »pot sprave«, ki ji žal res nikakor ni videti konca. A predsednika, ki tako zelo rad polaga vence, pa magari crknjenim konjem v lažnih jamah, niti malo ne zanima, kako pravzaprav sploh kaj teče ta »pot sprave«. Kar se tiče lanskoletne »fojbaške sprave«, se od njegovega sramotnega držanja za ročice še ni zgodilo prav nič »v duhu sožitja med narodoma«. Narodni dom v Trstu še vedno ni slovenski, za Italijane so tigrovci še vedno teroristi in Italija še ni priznala nobene-

ga zločina nad Slovenci med drugo svetovno vojno. »Pot sprave« z Italijo bi se lahko že davno končala, če bi se Italija opravičila za napad in vse zločine med drugo svetovno vojno. Naša »pot sprave« pa je tako ali tako že trideset let samo pot spreobračanja zgodovine, laži, propagande in manipulacij. Že ves ta čas desničarske oziroma zdaj že odkrito fašistične politične sile skupaj z vatikansko cerkvijo in nekdanjimi domobranci zlorablja zgodovino za ustvarjanje sovraštva in delitev med ljudmi, preusmerjanje pozornosti od resničnih težav in spreminjanje vrednot ljudi.

Z zlorabo zgodovine želijo domobranci in vatikansko cerkev na vsak način oprati sramote izdaje in »zmagati za nazaj«. Pri tem so že poskušali in še poskušajo z različnimi »propagandnimi strategijami«, ki jim je skupna točka čim večje blatenje partizanstva. Najprej so poskušali partizane na vsak način razglasiti za »nelegalno vojsko«, domobranci in druge kolaborante pa za »legitimne« sodelavce okupatorja, ki so se samo »uprli nasilju«. V ta namen so celo plačali nemškega desničarskega pravnikarja, ki je bil med drugim pravni svetovalec čilskega diktatorja Salvadora Allendeja, da je o tem napisal »mednarodnopravno študijo«. Čeprav je »študija« popolnoma skregana s pravno znanostjo, so se nekaj let vsi nasprotniki partizanstva sklicevali nanjo kakor na božjo besedo, potem pa je izginila v pozabo. Propagandna strategija oziroma »pot sprave« se je nato osredotočila na enačenje komunizma in nacizma, poudarjanje »partizanskih zločinov« ali »revolucionarnega nasilja« ter seveda na »povojne poboje«. Po na-

čelu nacističnega ministra za propagando Josepha Goebbelsa: »Obtoži drugo stran, česar si sam kriv.« Ker so bili tako izdajalski belogardisti kot domobranci pod tujim poveljstvom, je bilo najprej treba zavezniško partizansko vojsko razglasiti za »nelegitimno«. Ker so belogardisti in domobranci sodelovali tako s fašisti kakor z nacisti, je zdaj treba izenačiti »komuniste in nacistične«. Ali pa kar izenačiti vse »tri totalitarne ideologije«, čeprav je Katoliška cerkev vedno toplo sprejemala le fašizem in nacizem. Naslednji korak propagandne strategije je poudarjanje »partizanskih zločinov« kot izgovor, da so belogardisti »morali« vzeti orožje od smrtnega sovražnika. Vojna je zločin sama po sebi in tudi partizani so puške in bombe imeli za ubijanje. A v najhujšem spopadu v zgodovini, med katerim so se zgodile najhujše strahote nad celotnimi narodi in

rasami, so »zločini« partizanov in tudi vseh drugih zavezniških vojsk le blede senca nacističnih in fašističnih zločinov. Zato je nerazumljivo, zakaj so domobranci in cerkvene dostojanstvenike tako motili le

»partizanski zločini«, nikoli pa ne fašistični in nacistični zločini. Ko ne ostane več drugega, pa so za blatenje partizanov vedno na voljo »povojni poboji« kot pravzaprav edini domobranci zgodovinski dosežek. Kot po celotni Evropi se seveda tudi pri nas zgodilo maščevanje za vse zločine v vojnih letih, ki se je zgodilo v ozračju velike napetosti in pričakovanju povojnega spopada med Zahodom in Vzhodom. Da so razni križarji, ustaši, četniki in Matjaževa vojska pobijali ljudi še nekaj let po vojni, seveda ni pomembno za propagandno strategijo »poti sprave«. Glavna izvajalka te strategije je predvsem »najbolj poštena stran-ka«, tesno povezana z vatikansko cerkvijo, ki prek svojih podložnikov za ta namen uporablja vsa »sredstva javnega obveščanja« v svoji lasti, od televizij, časopisov do spletnih strani. Zato je bil ustanovljen »inštitut za rehabilitacijo švabobrancev« oziroma za »narodno spravo«, v ta namen se podeljuje denar raznim »publicistom«, »novinarjem« ali »zgodovinarjem«.

»Pot sprave« zato že dolgo ni več nobena pot pomiritve in sožitja med ljudmi, ampak je je še pot spreobrnjenja zgodovine v korist fašizma in nacizma. Najvišjemu predstavniku ljudstva to očitno ni jasno ali pa, še bolj grozno, mu je to jasno, ampak se dela brezbržnega, ker mu je vseeno ali pa ker to počne po ukazu. Le eno ima naš vrhovni predstavnik ljudstva prav: če se konča »pot sprave«, takšna, kot je ta »sprava« zdaj oziroma zadnja desetletja, se bo začelo trpljenje. Ker se bomo takrat živeli v klero-fašistični diktaturi, v katero nas pelje(jo).

Z zlorabo zgodovine želijo domobranci in vatikansko cerkev na vsak način oprati sramote izdaje in »zmagati za nazaj«.

AKTUALNO – Dan državnosti

»Danes so dovoljene sanje«

NADALJEVANJE S STRANI 1

neustavnemu in nezakonitemu ravnanju, žrtev samopašne anti-demokratske zlorabe oblasti, ali kot pravijo nekateri, tudi pravnega huliganstva in in simptom nastajanja nove, nedemokratske »normalnosti«.

Čas predsedovanja Svetu EU, ki ga naša država prav tako prevzema v teh dneh, ni čas za volitve, lahko poslušamo iz najvišjih državnih krogov. In da je potrebna enotnost, vendar ne pojasnijo, o čem. In da je v času predsedovanja potrebno politično premirje v sedanji vse bolj polarizirani, razdeljeni slovenski družbi in politiki. In še da tako uspešne in učinkovite vlade še nismo imeli. Sklicevanje na predsedovanje je slab izgovor, slab alibi. Kje pa je jamstvo, da se sedanja politika ne bo nadaljevala tudi v času predsedovanja?

Čas je za preobrat. Smo na prelomni točki. Za premagovanje sedanjega nacionalističnega in avtokratskega populizma, ideologije

in prakse jansizma, odpravljanje »twitterskega vodenja države« brez političnega in moralnega razmisleka, za povrnitev etike, ki je bila v osnovi dogajanja v času našega osamosvajanja. Politika, ki želi odgovorno usmerjati in uravnati velike družbene procese, potrebuje čvrsto navezanost na etične vrednote. Politika brez načel postaja jalova, nepregledna, neverodostojna in manipulativna, in kar je najpomembnejše, izgublja zaupanje ljudi.

Nujno je novo, demokratično soglasje, nova družbena pogodba. Ni dovolj biti le proti, ne da bi oblikovali program demokratične prenove in dinamičnega razvoja na osnovah širokega demokratičnega dialoga in vzajemnega zaupanja aktivnih državljanov in državljanek, organizirane civilne družbe in demokratičnih političnih sil – vseh, ki so jim vrednote osamosvojitvene in tudi avtentične vrednote EU blizu – in ki bo vračal veljavo vladavini prava, so-

lidarnosti, poštenosti, pravičnosti, mladim odpiral perspektivo, postavljaj v središče človeka in človekovo dostojanstvo.

Priprava in sprejemanje Načrta za obnovo in okrevanje, ki je bil minulo pomlad pripravljen tudi v RS kot del skupnega velikega projekta EU za okrevanje po pandemiji, je ostala velika neizkoriščena priložnost za to, da bi bil na kar najširšem konsenzu utemeljeno jedro nujno potrebnega celovitega nacionalnega razvojnega programa, ne pa le formalni akt vlade za pridobivanje evropskih sredstev za popandemijsko okrevanje.

Volitve lahko in morajo zagotoviti ta preobrat. Svoboda in demokracija nista samoumevni danosti. Zanju se je treba nepopustljivo boriti, tako kot smo se tudi pred tridesetimi leti borili za našo skupno domovino in še vedno mlado državo.

Marjan Šiftar

DOGODKI – 76. obletnica osvoboditve koncentracijskega taborišča Ljubelj

Zlo se razrašča in nas ogroža

NADALJEVANJE S STRANI 1

taborišču Sonja Vrščaj in dodala: »Nikdar nismo obžalovali, da smo se odločili za to pot. Dali smo na voljo svoja življenja, največkrat mlada življenja, zato da ohranimo Slovenijo, ljubo domovino, ljubo zemljo – zase in za vse naše prihodnje rodove.« Vrščajeva se je obrnila predvsem k mladim: »Imejte radi domovino, tako kot smo jo imeli radi mi. Ne dovolite tistim, ki imajo zdaj moč, da bi Slovenijo razprodali za umazan denar.«

Župan občine Trzič mag. Borut Sajovic pa se je med drugim vprašal, kaj je sporočilo takih slovesnosti. »Eno samo in preprosto – naj se to nikdar in nikoli več ne ponovi,« si je odgovoril. Spomnil je še, da je na temelju zgodbe o taborišču nastalo tudi pobratenje, ki med Trzičem in francoskim mestom iz Alzacije Sante Marie aux Mines, traja že 55 let. Združilo ju je prav trpljenje ljudi v času druge svetovne vojne. V obeh občinah sta bili namreč koncentracijski taborišči. Trziški župan je dodal še en opomnik tistim, ki danes interpretirajo polpreteklo zgodovino: »Zgodovina je in mora biti učiteljica modrih. Prosim in pozivam zgodovinarje, da opravijo svojo vlogo, ljudem, ki imamo svojo lastno glavo in pamet, naj ponudijo samo preprosta dejstva, znali se bomo sami odločiti. Nikdar in nikoli pa ni in ne more biti naloga zgodovinarjev, da tolmačijo zgodovinska dejstva, kot se nam dogaja zdaj, enkrat v korist ene, enkrat v korist druge opcije.«

Milica Ješe je spregovorila v imenu Daniela Simona, predsednika francoskega društva l'Amicale de Mauthausen, katerega člani se že drugo leto zapored niso mogli udeležiti slovesnosti, ki ima zanje prav poseben pomen: »Družine francoskih ujetnikov v taborišču Ljubelj živijo zapuščino močnih prijateljskih vezi, ki so jih tu

stkali s slovenskimi prijatelji v tragičnih časih taborišča. Teh humanih gest v drugih krajih taborišča Mauthausen v Avstriji ni bilo ali pa so bile bolj poredko. V južnem taborišču Ljubelj so taboriščniki med domačini našli prijatelje.

Elisabeth Ellison-Kramer, veleposlanica Republike Avstrije, je dejala, da je v tem idiličnem okolju težko dojeti, da stojimo prav na mestu okrutnosti, razčlovečenja in neskončnega trpljenja žrtev. Trpljenja, ki ni prizadelo in zaznamovalo zgolj internirancev, temveč tudi več generacij njihovih družin in prijateljev. Vsem žrtvam in trpečim obljubljam, da zločini, ki so bili storjeni nad njimi, nikoli ne bodo pozabljeni, ampak bodo ohranjeni v večnem spominu. Veleposlanica Republike Nemčije **Natalie Kauther** je med drugim povedala, kako pomembno je ohranjati temno zgodovino nastanka predora skozi Ljubelj: »To taborišče je namreč del najstrašnejšega poglavja v zgodovini naše države, saj so bili Nemci tisti, ki so storili svojim sosedom. Te zgodovine nočemo in ne smemo pozabiti. Moja država je odgovorna za to, kar se je zgodilo takrat. In danes mi vsi skupaj nosimo odgovornost, da se kaj takšnega ne bo nikoli več ponovilo.« Spregovoril je tudi veleposlanik Republike Poljske **Krzysztof Olendzki**, ki je izrazil zahvalo za reševanje spomina na vse, ki so trpeli v koncentracijskem taborišču Ljubelj, saj so bili Poljaki poleg Francozov največja skupina ujetnikov v tem taborišču. Veleposlanik Rusije **Timur Ejvazov** pa je svoj čustveni nagovor v spomin vojnim žrtvam končal z besedami: »Naša skupna odgovornost do preteklosti in prihodnosti je, da naredimo vse, da preprečimo ponovitev teh strašnih tragedij. Naša sveta dolžnost

do spomina na milijone umrlih je skupno nasprotovanje poskusom potvarjanja zgodovine druge svetovne vojne. Opravičevanje ali celo upravičevanje nacizma in nacističnih zločinov, sleherni poskusi izenačenja žrtev krvnikov, osvoboditeljev in okupatorjev so nemoralni in nezdravljivi z zavestjo normalnih ljudi.«

Med gosti, ki so pred slovesnostjo pred spomenikom Obtožujem – J'accuse v spomin na žrtve nacističnega nasilja položili vence, so bili še predsednik Republike Slovenije **Borut Pahor**, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije **Marijan Križman**, direktorica Muzeja Trzič **Jana Babšek** ter predstavniki diplomatskega zbora in gostje iz avstrijske Koroške.

Po končani slovesnosti so pred vhodom v spominski park odprli novo informacijsko točko in novo stalno razstavo »Koncentracijsko taborišče Ljubelj/Mauthausen 1943–1945«, ki je v kletnih prostorih Karavle 297. Razstavo sta sofinancirala Ministrstvo za kulturo RS in občina Trzič. Na razstavi so prikazani zgodovinski kontekst, izvorni predmeti iz taborišča, predstavljene so osebne zgodbe, pričevanja in sporočila, ki so vzniknili v nečloveških vojnih razmerah na Ljubelju. Postavljeni so panoji v šestih jezikih (v slovenščini, angleščini, nemščini, francoščini, poljščini in ruščini). Pobudo za postavitev je dalo Veleposlaništvo Zveze republike Nemčije.

Scenarij sta pripravila Mojca Poredoš in Iztok Pipan, prireditelj je povezovala Maja Tekavec, sooblikovali pa so jo praporščaki, Pihalni kvintet Slovenske policije, Glasbena šola Trzič, mezzosopranistka Darja Novak in kitarist Marko Mozetič.

Nataša Predalič in Jani Alič
foto: Peter Košenina

Korenine slovenske državnosti – 30 let osamosvojitve**Nastanek Slovenije**

Piše: dr. Martin Premk

Oblikovanje večine narodov in sodobnih narodnih držav se je začelo v 19. stoletju in prav tako je bilo tudi pri Slovencih. Med »pomladjo narodov« leta 1848 so bile prvič izražene zahteve po združitvi vseh Slovencev, seveda takrat še v okviru avstrijskega cesarstva. Prebujanje narodov je bilo tudi v avstrijskem cesarstvu zatirano s silo in v drugi polovici 19. stoletja je vzpon slovenske narodne zavesti temeljil na odporu proti nemški nadvladi in avstrijskemu cesarstvu.

Zaradi boja proti nemškemu gospostvu so se Slovenci pred prvo svetovno vojno povezovali z drugimi Slovani, ki so živeli v avstrijski monarhiji, pa tudi z vsemi drugimi slovanskimi ljudstvi in Rusijo, ki so jo imeli za »zibelko slovanstva«. Zaradi pohlepa cesarjev po novih ozemljih in bankirjev po večjih zaslužkih so bili tudi Slovenci kot avstrijski podložniki pahnjani v krvavo prvo svetovno vojno. Naše ozemlje je takrat na-

padla Italija, in čeprav je bila na »soški fronti« vojaško poražena, si je po vojni kot zmagovalka prisvojila primorski del našega ozemlja, ker je bil tak dogovor med imperialističnimi velesilami. Drugi Slovenci so se združili v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev pod dinastijo Kara or evič. Kralj Aleksander je leta 1929 uvedel diktaturo in kraljevino poimenoval Jugoslavija. Do začetka druge svetovne vojne sta tako dve tretjini Slovencev živeli v jugoslovanski »Dravski banovini« v težkih razmerah političnega zatiranja in gospodarskega izkoriščanja. Slovenci na Primorskem pa so trpeli pod fašističnim nasiljem in poitaljančevanjem. Po začetku druge svetovne vojne so se vsi Slovenci znašli pod tremi okupatorji, ki so se vsi namenili Slovence uničiti in iztreti. Večina Slovencev se je združena v Osvobodilni fronti uprla okupatorju in njegovim podrepnikom. Osvobodilna fronta je že med vojno vzpostavljala

vporedno oblast, ki se je leta 1945 oblikovala v Ljudsko republiko Slovenijo. Konec druge svetovne vojne so Slovenci po zaslugi Osvobodilne fronte in partizanske vojske končali kot zmagovalci v zavezništvu Združenih narodov, prvič kot narod v enotni državi z osvobodeno Primorsko in izhodom na morje. Takratna Ljudska republika Slovenije je bila del Jugoslavije z izbojevano pravico do odcepitve, ki jo je izkoristila leta 1991, in postala je samostojna Republika Slovenija. Pravilneje bi bilo osamosvojitve leta 1991 poimenovati »druga osamosvojitve«, saj se je takrat postala samostojna država republika Slovenija, ki se je osamosvojila in osvobodila že leta 1945.

Slovenija kot samostojna država in Slovenci kot narod so nastali v dolgotrajnem boju naših prednikov proti vsem tujim gospodarjem, največ pa so k nastanku pripomogli partizani in partizanske v najtežjih trenutkih naše zgodovine.

AKTUALNO – Kdo je čefur?**Kdo so Drugi (v slovenski družbi)?**

Odprta pluralistična družba temelji na uveljavljenih zavezujočih pravilih in institucijah, ki ta pravila implementirajo, še bolj pa na skupnih vrednotah med državljani. Pri vrednotah imam v mislih strpnost, nediskriminacijo, medsebojno spoštovanje, kompromis, nenasilje in sposobnost spoprijemanja z odprtimi nesoglasji. Spoštovanje teh vrednot ni le naloga institucij, temveč celotne družbe. Tisto, kar družbo deklarira za pluralistično, so različne identitete. In kakšno je sprejemanje različnih identitet v slovenski družbi? Večinoma dobro, so pa tudi izjeme.

Glavni junak romana Čefurji Raus pisatelja Gorana Vojnovića pravi: »Če smo v konfliktnem položaju, je zelo pomembno, da je druga stran 'naš' človek! Za Slovenci stoji država, mi pa imamo samo sebe.« Tu lahko prepoznamo elemente diskriminacije, v katero sta ujeti obe strani: Slovenci v prepričanju, da jih ščitijo državne institucije, in priseljenci na drugi strani v prepričanju, da nimajo nikogar, ki bi jim bil v oporo.

Kdo je čefur?

Priseljenci iz nekdanje Jugoslavije v Sloveniji. V prejšnjem stoletju so kot priseljenci najprej prišli ljudje iz Bosne in Hercegovine, za Slovence so to bili Bosanci ne glede na to, kateremu narodu so pripadali. Za njimi so prišli Srbi, pa Albanci s Kosova, potem iz Makedonije, tako Albanci kakor Makedonci. Imigranti so v Sloveniji videli demokratično in napredno družbo, gospodarsko razvito okolje in socialni mir, kakovostno šolstvo in napredno zdravstvo. Za domačine v Sloveniji so sčasoma vsi prišleki postajali – bosanci. Med običajnimi ljudmi in vse bolj tudi v političnem jeziku se je začelo te tujce pošiljati tja, od koder so prišli. Kajpak v Bosno. Ta

prvinski strah pred tujci je imel tudi religiozno osnovo, strah pred muslimani.

V devetdesetih letih je poimenovanje migrantov v Sloveniji dobilo malo bolj »konkreten« termin, in sicer »čefur«. Čefur je sinonim za južnjaka. Vsekakor gre za žaljivko. Etimološko beseda čefur izhaja iz besede čifut ali turško Cuhut, ter arabsko Yahud, kar pomeni Jud. Tako so se ljudje iz nekdanje Jugoslavije začeli srečevati s številnimi stereotipi, predsodki, obsojanjem, kot na primer: »prišli so izkoriščat državo; prišli so nam vsilit bosanščino (srbsščino in podobno); zavzeli nam bodo delovna mesta; izobražujejo se na račun naših davkoplačevalcev ipd. Takšni predsodki so sicer v manjšini, vendar obstajajo.

»Ki zej, grema k toti prijatu?«

Ja, tako je zvenela moja slovenščina na začetku, ko sem prišla iz Makedonije na študij v Slovenijo. Učila sem se po posluhu, brala sem tudi knjige v slovenščini. Toda treba je bilo hkrati učiti se slovenskega jezika, študirati celotno snov, pa spoznavati navade in vrednote okolja. Ni šlo vselej gladko. Danes me zelo pogosto sprašujejo, s katerega konca Slovenije prihajam. Ko povem svoj priimek, pa jim je že vse jasno. Ko se to zgodi, vem, da so me razvrstili med »čefurje«.

Tujci v Sloveniji nismo pod asimilacijskim pritiskom, vendar se zavedamo, da obstajajo neformalna in neutemeljena sovraštva do tujcev, strah pred Drugimi. Ali lahko rečemo, da gre za sodobni kulturni rasizem? V mislih imam novelo zakona o tujcih, ki zahteva od tujcev, ki študiramo v Sloveniji, dokaz, da imamo finančne možnosti za preživljanje v času celotnega obdobja izobraževanja v Sloveniji, in ta finančni dokaz mora biti na našem

osebni računu, ne na računu naših staršev. Želim pojasniti, da se študenti nismo prišli v Slovenijo izobraževati se na račun države. Na podlagi bilateralnih sporazumov in meddržavnih odnosov, ki jih ureja tudi mednarodno pravo, so tuji študentje obravnavani kot domači. Seveda obsojam vsakršno neprijetno, nespoštljivo obnašanje tistih tujcev, ki ne spoštujejo vrednot slovenske družbe. Ne zanikam dejstva, da obstajajo tujci, ki se ne morejo integrirati v družbo, nekateri se nikoli niso hoteli naučiti jezika in navad, nekateri pa morda niti niso imeli teh možnosti.

Svojega študija in življenja v Sloveniji ne nameravam upravičevati s čustvenimi manipulacijami. Tukaj sem, da intelektualno napredujem in prispevam k tej družbi, k napredku družbe kot celote. Nisem prišla zlorabljat države, nisem prišla živeti od socialne podpore. Nisem tu, da bi komur koli prevzela delovno mesto, saj se na podlagi svojega znanja, lastnosti in sposobnosti lahko zaposlim tudi drugje. Vsem, ki v meni in drugih študentih iz tujine prepoznavajo samo »čefurstvo«, pa bi rada sporočila:

Če vi ne verjamete v svojo matično državo, v način zaposlovanja, v njeno pravičnost izbire, potem čefurji tega nis(m)o krivi.

Petranka Kostadinova, Makedonija (udeleženka Šole demokracije, študentka magistrskega študija na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani)

KOLUMNA

Jože Poglajen

Okupacija naše nacionalke

Ta mesec je med številnimi ne ravno posrečenimi domisljicami SDS in NSi kraljevala tista, da bi moral parlament stranko Levica razglasiti za prekucniške skrajneže in jo prepovedati. Čeprav je to ne samo z našo ustavo, ampak tudi z zdravim pametjem na smrt skregana zahteva, je naletela na veliko pozornost. Zasluga gre – kar je danes normalno – predvsem televizijam. Janša-Orbanove televizije so kar tekmovala, katera bo stranko Levica namalala kot najbolj hudobnega (rdečega) peklenščaka. A tudi javna TV in Pop TV nista veliko zaostajali in sta se v imenu uravnoveženosti pustili zvleči v že na prvi pogled za lase privlečeno zgodbo s poslancem SDS Grimsom v glavni vlogi, ko sta v živo prenašali Grimsovo lajno o hudobnih dečkih iz stranke Levica, ki jih je treba eliminirati s političnega odra.

Ne le te javno predvajane Grimsove tirade, tudi sicer se je težko upreti vtisu, da celo Pop TV iz dneva v dan izgublja zanj prejšnjim ostro kritiko vladnih ukrepov, ki jo nadomešča pometanje pod preprogo vladnih napak ali vsaj odiranje poročanja o njih nekam na konec informativnih oddaj. Vse to se dogaja, odkar so jo pred kratkim kupili Janši naklonjeni češki lastniki. Naše TV Slovenija Janša ne more kupiti, a so za prevlado tudi druge poti. Zamenjava generalnega direktorja s človekom brez kakršnih koli izkušenj z vodenjem organizacije, kakršna je javna

RTV, in velike spremembe v sestavi programskega sveta, ki so prinesle absolutno večino zdajšnji vladni brezkompromisno naklonjenih svetnikov, že kažejo prve učinke. RTV Slovenija po dobrem letu Janševe vladavine očitno ni več tista, kar je desetletja bila: kar se da profesionalna in politično nevtralna poročevalka o dogajanjih doma in po svetu. Do zamenjav direktorice televizija in direktorja radia ter posledično zamenjav urednikov v obeh medijih sicer še ni prišlo, a je to samo vprašanje časa. So pa opazne spremembe v uredniških odločitvah, ki so podobne tistim na Pop TV.

Na RTV se zdaj ponavlja zgodba iz časov, ko je Janša pred petnajstimi leti prvič prevzel oblast. Takrat je za direktorja televizije postavil Jožeta Možina, za direktorja radia pa danes nekje v demokraciji pozabljenega Vinka Vasleta. To se je lahko zgodilo, ker je Janševa vlada uvedla nov Grimsov zakon o RTVS, ki velja še danes. Ključni del zakona je na novo določena sestava Programskega sveta RTVS. Grims je – seveda, če je verjeti, da je ta

poslanec SDS, sicer geolog po izobrazbi, res avtor zakona – uvedel kategorijo poslušalci in gledalci, ki naj bi predlagali 16 od 29 programskih svetnikov. Na prvi pogled je to videti zelo demokratična ureditev, ker nakazuje na to, da večino programskih svetnikov imenuje RTV-ljudstvo, da torej vsebino in organizacijo RTV-hiše določajo njeni poslušalci in gledalci. Kar je daleč od stvarnosti, kajti predlogi poslušalcev in gledalcev so le krinka, za katero se skrivajo politične stranke. Za povrh teh 16 (bolj natančno dvakrat po osem) programskih svetnikov iz prispelih predlogov – navadno jih je okrog 50 – v državnem zboru z glasovanjem izbire vlada-joča koalicija.

Tako je aktualna vladna koalicija v enem letu v programski svet imenovala deset svetnikov, ki so vsi po vrsti blizu strankam te koalicije, nobenega med njimi pa ni, ki bi bil politično nevtralen, kaj šele blizu opoziciji. Skupaj s predstavnikom Katoliške cerkve, SAZU in predstavnikoma manjšin, ki praviloma glasujejo enako kot predstavniki strank ali predstavniki poslušalcev in gledal-

Tako je aktualna vladna koalicija v enem letu v programski svet imenovala deset svetnikov, ki so vsi po vrsti blizu strankam te koalicije, nobenega med njimi pa ni, ki bi bil politično nevtralen, kaj šele blizu opoziciji.

cev, so janševiki zdaj v večini. Prihodnost RTV je še bolj črna, kajti vladna koalicija – če ta ostane na oblasti do marca prihodnjega leta – bo takrat imenovala 13 svetnikov, ker zdajšnjim poteče mandat, in tako kroji usodo RTV ne le naslednji dve leti, ampak kar štiri leta. Posledice te strankarske okupacije RTV so

še drugje. Tako je denimo vladna večina v programskem svetu izsili-la sestavo komisije za informativne programe, v kateri prav noben član nima niti dneva izkušenj z novinarstvom. Informativne oddaje RTV tako ocenjuje in nadzoruje komisija, ki ji predseduje profesor za lesne izdelke, člani pa so upokojeni strojevodja, cerkveni moralni teolog, ekonomist za turizem, defektolog, šef za varovanje in požarno varnost ter strokovna sodelavka v eni od poslanskih skupin. S to sestavo komisije so praviloma neargumentirane kritike in obsodbe posameznih novinarjev in urednikov TV dobile posepek tovrnega vlaka.

Lahko se sicer tolažimo, da RTV Slovenija ni edina javna televizija, ki je tarča desničarskih napadov. Kot piše nemški Spiegel, britanski premier Johnson in njegovi privrženci že leta napadajo BBC in ga skušajo spraviti pod politični nadzor. Po njegovem mnenju je BBC protibritanski, marksističen in potraten. Konservativci tudi redno grozijo, da bodo znižali ali kar ukiniteli prispevek za BBC. Zveni znano?

V METEŽU ZGODOVINE – Ob posaditvi rumenega drena v Petanjcih

Društvo Dobrnič: Vsem junaškim ženskam

Posaditev rumenega drena, posvečenega vsem junaškim ženskam, je ustrezna priložnost za razmislek o ženskah, ki s svojim junaštvom na različne načine, z različnimi dejanji, v različnih okoliščinah in na različnih krajih zaznamujejo svoj čas in iz preteklosti vplivajo ne samo na posameznike, ampak na družbo kot celoto. V vsakem času so živele, živijo in bodo živele take posameznice, in ko govorimo o eni, govorimo o vseh, in ko mislimo na vse, se zavedamo, da brez junaških posameznic ne bi bilo ne obstoja ne razvoja.

Moja misel se ustavlja ob narodni herojnji Slavi Klavori. Z njo, ki ji je bil odmerjen le kratek vek, vsega dvajset let, se vračamo v tisti kruti čas, v katerem se je odločalo o usodi slovenskega naroda. Je ena od enaindvajsetih slovenskih oziroma enaindevetdesetih jugoslovanskih narodnih herojnih. Samo petina od njih jih je dočkala svobodo.

11. maja je minilo sto let od njene rojstva in 24. avgusta bo minilo 80 let od dneva, ko je bila na notranjem dvorišču mariborskih zaporov ustreljena kot talka. Tega dne so ustrelili deset talcev, naslednji dan še tri. Streljanje so si prišli ogledat nemški funkcionarji v Mariboru, iz notranjosti zapora pa so dogajanje spremljali zapornice in zaporniki ter pazniki. Opazovalci so pozneje največ govorili o Slavi Klavori in njenem junaškem vedenju. Po prebrani obsodbi je vzkliknila »Živela komunistična partija« in obsojenci so zapeli »Vstanite v sužnosti prekleti«. Ustreljena je bila v drugi peterici. Med ustreljenimi sta bila tudi Franjo Vrunč in Slavko Šlander.

Plakati so meščane obveščali, da je bila ustrelitev povračilo za sodelovanje z osvobodilnim gibanjem. Žrtve so odpeljali v Gradec.

Razmere so se v Mariboru zaostrovale zaradi aretacij in izdaj, zaradi deportacij pa je bilo vse manj varnih krajev, kjer bi aktivisti lahko prespali ali se neopaženo sestajali. Predvsem komunisti in skojevci so sicer bili vajeni ilegalnega delovanja, vendar je bilo zdaj dosti bolj nevarno. Vedno težje je bilo najti zanesljive narodnozavedne ljudi.

Nemci so svoj raznarodovalni načrt začeli uresničevati takoj po prihodu. Najprej so razpustili vsa kulturna, politična, verska in športna društva, zasegli njihove arhive in premoženje. Slovensko žensko društvo v Mariboru je bilo na primer ukinjeno že 27. aprila 1941. Ker so Nemci imeli imena članic in članov društev, je za mnoge bivanje v Mariboru postalo prenevarno. Veliko jih je mesto zapustilo, Slava Klavora pa se je v začetku vojne iz Zagreba vrnila v Maribor in prevzela pomembno vlogo v organizaciji osvobodilnega gibanja. Po izgnanstvu staršev v Srbijo julija 1941 ji je sestra svetovala, naj gre k sorodnikom v Kranj, vendar jo je zavrnila, da je njeno mesto tu.

Slava Klavora je bila najmlajša med sedmimi otroki v družini, vajeni skromnih razmer. Doma ob reki Dravi v hiši nasproti vodnega stolpa se je navezala na naravo in vrstniško družbo. Kot srednješolka je veliko planinarila in kolesarila. S sošolko Vero Hochmüller sta prekolesarili Dravsko dolino in prehodili Pohorje, Savinjske Alpe in druge vrhove, sama se je s kolesom podala do očetove Čezsoče in

še naprej do italijansko-francoske meje. S športno aktivnostjo je skušala odpraviti rahlo šepavost na levi nogi, kar ji je v veliki meri uspevalo.

Med sošolkami in tudi starejšimi od sebe je našla prijateljice, svoje somišljenke in sodelavke. Ker jih je bilo veliko iz priseljenih primorskih družin in predvsem iz delavskih, so ji bile v veliko oporo, ko je morala najti varne prostore za sestanke in prenočevanje. Navezala je prve stike z levo usmerjenimi mladimi

izobraženkami in se v njihovi družbi in družbi že uveljavljenih mladih političnih aktivistov pripravljala na svoje kasnejše aktivnosti. Povezovali so jih pogovori, obiski kulturnih prireditelj in predavanj Zveze mladih intelektualcev ter predavanj meščanskega Ženskega društva. V njegovem feminističnem odseku so imele predavanja in govorne nastope ter se tako pripravljale na javno nastopanje in vodenje političnih

debat. Poleg drugega je društvo zbiralo finančno podporo in stipendije za dekleta iz delavskih družin. Dobila jo je tudi Slava Klavora.

Veliko je brala, na pamet je znala cele odlomke iz Cankarja in tudi sama je kaj napisala. Leta 1939 je izšlo ciklostirano glasilo Naša beseda. Med sedmimi avtorji, ki so se podpisali s psevdonimi in se označili kot krog mladih, so znani aktivisti in tudi Slava Klavora. Njeni sta dve pesmi, povezani v celoto in sta prispodoba življenja lepe duše in njene neizbežnega konca. Podpisala ju je s psevdonomim Mladovana.

Po končani trgovski akademiji se je jeseni 1939 vpisala na Ekonomsko-komercialno visoko šolo v Zagrebu, kjer je postala članica Akademskoga društva Triglav in bila sprejeta v KPJ. Udeleževala se je študentskih demonstracij in protestov, od mladih komunistov pa je nanjo najbolj vplival Maks Durjava.

Še vedno je prihajala v Maribor in bila med organizatorji študentskih delovnih in narodnoobrambnih taborov ob severni meji.

O ilegalnem delu v OF so ohranjeni redki dokumenti. Iz Blagajniškega dnevnika PK KPS za Štajersko od aprila do septembra 1941 je mogoče slediti potem Slave Klavore, ki jih je opravljala kot članica PK KPS. Bila je sodelavka Slavka Šlandra, Miloša Zidanška, Lea Novaka, Biba Röcka, Jožeta Hermanka in drugih. Ptuj, Celje, Domžale, Trbovlje in Prekmurje so kraji, kamor so jo večkrat vodile kurirske poti. Kot organizacijska sekretarka SKOJ za Maribor je najtesneje sodelovala z Bojanom Ilichom.

Večina podatkov pa je iz ustnih virov. Vanek Šiftar je bil njena pre-

kmurska zveza. Pripovedoval je, kako so se štajerski in prekmurški kopalci v vročem julijskem dnevu pri Petanjcih neopazno pomešali in kot razposajeni zaljubljenici prepelavali Muro, tako da je Slava lahko neopazno odšla na sestanek s prekmurskimi voditelji upora. Spreminjala je svoj videz, in če ni našla varnega prenočišča pri znancih in prijateljih, je prespala v zasilnih skrivališčih, v vrtnih utah, na podstrešjih in na senu. Izkazala se je kot pogumna, iznajdljiva in zanesljiva ilegalka. Toda prostor okrog nje se je zapiral in 7. avgusta 1941 so jo zaradi izdaje ujeli, zasliševali in mučili. Na zaslišanjih se ni zatekla k odgovoru »ne vem«, ampak je odgovarjala »ne povem«, kar je zasliševalce še bolj raztogotilo. Osemnajst dni mučenja in samice je ni zlomilo.

Končalo se je življenje dekleta, ki ga je Gema Hafner opisala kot brhko, rdečelično dekle, prej majhne kot srednje postave, valovitih kostanjevih las, z lepo rezanimi polnimi ustnicami in belimi zobmi, dekle, ki se ni lepoticilo, vendar z obrazom, na katerem je bilo nekaj, česar nisi mogel pozabiti ...

Njeno podobo ohranjata bronasti doprsni kip Vlaste Zorko (1983) in kip iz teraca Miroljuba Kostića (1974). Obe skulpturi sta postavljeni v okolje, kjer se giblje veliko mladih ljudi. Se kdaj vprašajo, kdo je bila Slava Klavora, kdaj in za kaj je živela ter kdaj in za kaj je umrla, kaj je upala in čemu zaupala? Zakaj so ji postavili spomenik? Ali jo sploh opazijo? Kdo bo ohranil spomin nanjo in njeno žrtev?

Majda Potrata
(4. maj 2021)

V METEŽU ZGODOVINE – Bitka pri Jelenovem žlebu

Partizanska zmaga tragedija za Italijane

Današnji čas nas sooča z zdravstveno krizo velikih razsežnosti. Če se bo tako nadaljevalo, človek kmalu ne bo več poznal človeka. Toda duh neuklonljivosti, ki tli v vsakemu izmed nas, upa in verjame, da se to ne bo zgodilo in da se bo vrnil čas, ko bomo znova lahko imeli prireditve, na katerih se bomo srečali in obujali spomine.

V ZB za vrednote NOB Ribnica smo se spomnili dveh dogodkov, ki jih zaznamujemo v marcu, prvi je ustanovitev »Ruskega« bataljona in 5. bataljona 18. divizije v začetku marca 1943. leta. Pred dvema letoma je Združenje borcev v sodelovanju s predstavništvom Ruske federacije odkrilo spominsko tablo na mestu ustanovitve bataljona na začetku Rudeževe poti v Rakitnici. Člani ZB za vrednote NOB Ribnica smo položili venec na spominsko tablo.

Drugi marčevski dogodek pa je slavna bitka pri Jelenovem žlebu. Ene najmogočnejših zmag partizanskih enot v nemogočih razmerah v takrat še močno okupirani Evropi smo se kljub vsemu spomnili. Na kraj dogodka je prišla pešičica pohodnikov iz Loškega Potoka in pridružilo se je nekaj članov ZB za vrednote NOB Ribnica. Položili

smo venec pri osrednjem spomeniku nad breznom in tudi pri treh spominskih tablah padlim borcem v tej bitki. Za slovesnejše polaganje so poskrbeli pripadniki Gardne enote Slovenske vojske s častno stražo. Žal se zaradi objektivnih okoliščin spominskega polaganja ni mogel udeležiti eden redkih še živih udeležencev te bitke, general Lado Kocjan.

Pešičico prisotnih je pozdravil Daniel Divjak, predsednik ZB za vrednote NOB Ribnica, Irma Grbec pa je recitirala partizansko pesem.

»Boj v Jelenovem žlebu je postal že med NOV legendaren. Pomemben je bil tudi za slovensko vojaško zgodovino. V njem je zmagala manj številna in po oborožitvi šibkejša partizanska skupina enot. Odločilni za zmago so bili hitro ukrepanje, pogum in morala borcev ter večje poveljevanje. Pomembno naključje sta tudi točka srečanja in začetek boja. Z vojaškega vidika je pomembno tudi to, kako so bile enote razporejene v pohodnih kolonah. Že izkušeni partizanski poveljniki so z razporeditvijo bataljonov v

pohodni koloni omogočili ustrezen bojni razpored sil. Partizani, ki so bili na zelo napornem pohodu po Rudeževi poti, so v zelo kratkem času ocenili razmere, sprejeli pravilne odločitve, spretno izkoristili zanje ugodno območje, uspešno uporabili razpoložljivo orožje, predvsem bombe, bili izjemno pogumni in odločni med bojem in ter so znali izkoristiti slabosti v nasprotnikovih vrstah. Zmaga za partizanske borce je bila hkrati tragedija za italijanske vojake. Boj je bil neizprosno in krut. Zmagovalec je bil priča strašnim prizorom. Številni so ostali na bojišču, številni so še umirali. Slavja in maščevalnosti po bitki ni bilo, bilo je sočutje do padlih. Ta boj v Jelenovem žlebu je zadal italijanski vojski največje izgube v vsem obdobju NOB na slovenskem ozemlju,« je leta 1998 v svojem govoru povedal polkovnik Janez Butara.

Tudi letos so kot odmev našemu spomenu le z vetrom v vejah šumele gole krošnje dreves, ki obdajajo brezno in grob padlega borca Juga, in svetilo je žareče sonce, ki nas je pozdravilo ob prihodu pod Malo Belo steno.

Irma Grbec, foto: Daniel Divjak

PESMI

Kraški memento mori

*Trava, travica zelena,
na golfišču zastrupljena.*

*Voda, vodica strupena,
v nedra Krasa izcejena.*

*Trave, ribice, ljudje,
vse umira, to se ve.*

Maca Jogan, 2007

Nemi kriki

*Veter odnaša
Tožbe in vzdih,
Neme in tihe,
Zagozdene v molk,
Kot da vse v duši
V smrt se mi ruši,
Pa bi kričal in tožil,
Tožil in tulil
Kot ranjeni volk.*

Miha Klinar
(september 1943)

V METEŽU ZGODOVINE – Demonstracije 21. aprila in junija 1943

Ponosne in pogumne ženske

Bila je zima 1942/43. Ljubljana je bila obdana z bodečo žico in razdeljena s španskimi jezdecami, ki so imeli odprte le ozke nadzorovane prehode. V Gramozni jami so streljali talce. In bile so božične racije. Aktivisti OF so se zanesli, da jih ob božiču nihče ne bo preganjal, in so se zatekli domov. Prav nalašč pa so ta večer Italijani z belogardističnimi izdajalci prečesavali domove in množično zapirali moške, jih nato pošiljali v internacijo in streljali kot talce. Ženske so po novem letu začele hoditi pred ljubljanske zapore, najprej prosile, nato zahtevale, da izpustijo jetnike, da ne streljajo več talcev in da interniranim ljudem lahko neovirano pošiljajo pakete. A vse zaman.

To žensko srečevanje pred zapori je sprožilo najprej spontano akcijo neorganiziranih protestov konec januarja in morda še v februarju. 15. februarja niso prosile za svoje moške okupatorja, ampak tudi cerkvene očete na Pogačarjevem trgu. Zaman. Po 8. marcu je okupator izdal odlok o prepovedi pošiljanja paketov v taborišča, kjer je bilo interniranih 23.000 ljudi. Zato so šle ženske v dobro organizirano akcijo od srede, 21. aprila 1943, naprej.

21. aprila dopoldne se je skupina žensk okoli Angele Očepek organizirano zbrala pred Kasino v Zvezdi, pred okupatorjevim štabom XI. armadnega zbora. Okupatorja niso več prosile, od okupatorja so zahtevale spoštovanje človekovih pravic: prenehanje streljanja talcev, bolni interniranci naj se vrnejo domov, okupator mora omogočiti pošiljanje hrane. Ni jih bilo veliko, bile pa so vztrajne in so si obljubile: »Vidimo se naslednjo sredo!« (prvi ženski

spomenik). Vsako sredo so neopazne organizatorke zbrale več žensk. 5. maja so se okupatorji lotili žensk tudi s puškinimi kopiti. Pri tem pa se je pokazala ženska organizacija: dekleta brez otrok so prestrezala udarce. Končno se je 12. maja 1943 v Zvezdi zbrala najštevilnejša množica, po okupatorjevih podatkih 600–700 ljudi, po pričah pa okoli 2000, predvsem žensk. Odkorakale so iz Zvezde pred vladno palačo na Erjavčevo in zahtevale human odnos okupatorja. V peticiji so bile zahteve in razlaga zahtev: »Osvoboditev internirancev in konfinirancev, tedensko pošiljanje paketov v italijanske zapore, denar direktno v njihove roke, dovoli naj se, da tistim, ki nimajo svojcev, pošiljajo pakete prijatelji in znanci, pošiljanje paketov v ljubljanske zapore brez posebnih dovoljenj, obisk zapornikov po bolnicah brez posebnih dovoljenj, izboljšanje higienskih razmer v zaporih v Ljubljani in v Italiji.«

Okupator je licemerno prevzel peticijo, hkrati pa izvajal represalije nad ženskami (drugi ženski spomenik). Za zaprte moške, za vse interniranke in internirance ter za ženske, ki so zahtevale osnovne človekove pravice, ni bilo nobenih sprememb: okupator se zanje ni zmenil.

Potem pa so zavezniki prišli v Italijo. Zato so se ženske 21. junija 1943 spet zbrale pred vladno palačo in zahtevale pravičnost. Razgnali so jih z vodo iz gasilskih brizgal in kopiti. Pa so se spomnile na cerkvene očete in odšle pred stolnico, da bi spet prosile za milost pri cerkveni oblasti. Do stolnice niso prišle, ker je bila najprej zapora takoj za

Spomenik pred Kasino v parku Zvezda

Robbovim vodnjakom proti stolnici, potem pa vodni curki in kopita.

25. julija pade v Italiji fašistična vlada in ženske v Ljubljani so spet organizirale demonstracije 1. avgusta 1943, tokrat pod vsesplošnim okriljem OF. Te demonstracije so imele večjo težo predvsem zaradi večjega števila udeležencev, okoli 10.000 ljudi, na njih so bili tudi šte-

vilni moški (četrti spomenik pred sodno palačo v Čufarjevi ulici). A večjega učinka na italijanskega okupatorja tudi te demonstracije niso imele.

Tak je bil scenarij prvih, zadnjih in edinstvenih (ne samo v Evropi!) ženskih demonstracij pod okupatorjem v drugi svetovni vojni. In kakšen je spomin nanje? Zamolčan

Spomeniki, posvečeni ženskim demonstracijam leta 1943

Spomenik pred Kasino v Zvezdi, kjer je bilo izhodišče demonstracij, so odkrili 21. julija 1953. Avtor idejne zamisli spomenika je profesor Jože Plečnik, izdelala pa jo je skupina pod vodstvom akademskega kiparja Boža Pengova. Spomenik pred vladno palačo v Erjavčevi ulici so odkrili 22. junija 1953 (posvečen dogodkom 12. maja in 21. junija 1943), izdelan je bil po

načrtu arhitekta Eda Ravnikarja. Spomenik pred stolnico na Ciril-Metodovem trgu so odkrili 22. junija 1953. Osnutek obeležja je Ravnikarjev, verjetno ga je spremenil Božidar Pengov; odstranjen je bil na željo nadškofije leta 1991, ostal je na »popravilu«. »Nadomestni« spomenik je bil postavljen 8. julija 2006 na Pogačarjevem trgu, izdelala ga je akademska kiparka Dragica Čadež.

– pa tudi izbrisan! Zamolčan je bil preprosto zato, ker je bilo to samó žensko gibanje, ki pa na splošno, ne samo v zgodovinski znanosti, nima nobene teže. Obrazi iz zgodovine in zgodovinskih kronik so samo moški. Če so bojevniki iz NOB priznavali svoje sobojevnice v socialističnih časih, potem je ženski boj samostojna Slovenija ne samo marginalizirala, ampak je želela nanj preprosto pozabiti, ker je žensko gibanje moteče, zlasti pri razgradnji socialne države in ponovni pokoritvi žensk – neopatriarhalizaciji. Nosilka poglobitnega boja proti ženski emancipaciji pa je Rimskokatoliška cerkev, zato je zahtevala odstranitev spomenika pred Stolnico, češ da je ta lažniv. Odstranjeni spomenik, ki je bil postavljen leta 1953, je bil sicer postavljen tja kot opomin cerkveni oblasti in odstranjen leta 1991 na njevo željo in kot podrejanje civilne oblasti cerkveni. (Drugič je civilna oblast žrtvovala ženski spomenik, da je RKC končno privolila v gradnjo mošeje v Ljubljani – o. p.). Mestna občina tretjega spomenika ni vrnila »popravljenega« na svoje mesto. 8. julija 2006 je bil postavljen nov kip na Pogačarjevem trgu, ki ga je naredila akademska kiparka Dragica Čadež.

In kaj v resnici pomenijo ženske demonstracije pred več kot 75 leti? Predvsem opozorilo, da so bile na Slovenskem posebno pogumne in ponosne ženske, ki so imele pogum in voljo pokazati svetu, da se ne bodo prepustile kot žrtvene ovce, da bodo ponosno zahtevale in ne prosjačile za človekove pravice.

Živa Vidmar

OBLETNICA – 77 let od tragedije na Oklem nad Ihanom

V bitki padlo 72 borcev

Združenje borcev za vrednote NOB občine Domžale in Krajevna organizacija ZB Ihan sta tudi letos 27. februarja pred spomenikom padlim borcem na Oklem pripravila manjšo spominsko slovesnost z omejeno udeležbo glede na koronske razmere. V bitki, v kateri je padlo 72 borcev Kamniško-zasavskega odreda, je sodeloval tudi Rado Kokalj - Tine, do septembra 2017 edini še živeči borec pretresljivega dogodka.

Rado Kokalj je izhajal z manjše kmetije v Vrhpolju pri Moravčah. Oče je bil umetniški kovač, dejaven je bil v Sokolu. Mama Antonija je bila gospodinja. V družini je bilo sedem otrok, tri dekleta in štiri fantje. Družina je morala zaradi sodelovanja s partizani večkrat prespati v gozdu. Kmalu po začetku vojne je sledil vpoklic v nemško vojsko, vendar so fantje iz Vrhpolja odšli le do Sokliča v Zalogu pod Trojico, od tam pa v partizane. Najstarejši brat Slavko, s partizanskim imenom Joško, star 22 let, je bil najprej v Šlandrovi brigadi v Šipku, potem se je vključil v Pohorski bataljon. Brat Stanko, s partizanskim imenom Branko, je odšel v terensko četo Kamniško-zasavskega odreda. 24. februarja 1944 je izbruhnila bit-

ka na Oklem, zaradi izdaje pa se je zgodila tragedija, v kateri je Stanko padel. Najmlajši brat Rado, s partizanskim imenom Tine, je star nekaj več kot 17 let odšel v partizane januarja leta 1944. Tako se je izognil vpoklicu v nemško vojsko, saj so žandarji že spraševali po njem. Že med vojno so govorili, da je bila za tragedijo na Oklem kriva izdaja, kar je potrdil tudi Rado in pripovedoval, da je ob začetnem streljanju Nemcev na partizane na Oklem njihov komandant ukazal, da se morajo umakniti navkreber, vendar večina zaradi streljanja tega ni slišala. Po tej poti se jih je rešilo 37. Radovo pričevanje je zabeleženo v februarja leta 2018 izdani knjigi o Kamniško-zasavskem odredu. Stanko je bil med tistimi, ki so ob napadu bežali navzdol. V gozdu je padel v zasedo in bil ubit. V bližini Dobovelj so ga našli domači in ga na skrivaj pokopali na Trojici.

Kokaljeva domačija je bila ob robu vasi pod gozdom. Ves čas so delali za partizane. Sestri Rozika in Milka sta se kmalu vključili v SKOJ, organizirali sta predvsem prehrano in zdravila za partizane. Starejšo Roziko so aretirali septembra leta 1943. Bila je sekretarka SKOJ

za Kokošnje, Zalog, Selo, Tuštanj, Zgornjo in Spodnjo Javoršico. Z žandarmerije v Moravče so jo odpeljali na gestapo v Kamnik, zatem v Begunje in nazadnje v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Domov se je vrnila avgusta leta 1945.

Rado Kokalj - Tine med govorom na Oklem februarja 2014

Na domačiji Kokaljevih je dobro leto delovala partizanska gospodarska komisija za kamniško-zasavsko območje, potem se je preselila nad Kokošnje. Belogardisti so vedeli, da je Slavko v bližini v partizanih, Rado pa je delal v partizanski tiskarni blizu Celja. Zato je

okupator hudo grozil sestri Milki in Almiri, vendar nista ničesar izdali. Rado je na spominski slovesnosti na Oklem 24. februarja 2014, ob 70. obletnici tragedije, dejal: »V ta samotni kraj se je 24. februarja leta 1944 zatekla terenska četa Kam-

nahrbtnik pri kmetiji pri Kramarjevih in urejal opremo. Brat Stanko mi je namreč dejal, da moram imeti puško vedno pri sebi, taka je bila nasploh zahteva. Nenadoma je počilo in zaropotalo, posebno s severne strani. Ko sem se dvignil, so me že odpravili borci, ki so pridrveli iz sosednje hiše. Splazil sem se do sosednje hiše, kjer sem zdrvel v dolino. Ustrelili sem s puško nazaj. Za kaj več ni bilo časa. Švabi so se zagnali za nami, ko smo že bili v zavetju gozda. Blizu Svete gore smo se na kratko zbrali in prešteli. Nekdo je rekel, da če nas je na takem kraju ušlo 16, potem ne bo tako hudo. Žal nas je toliko borcev prišlo v odred, drugi so obležali.«

Tine je bil častni občan Občine Moravče. Veliko je sodeloval z različnimi organizacijami v Moravčah. O njem in tragediji v Oklem je zapisal tudi v zborniku Svoboda – plačilo za žrtve, ki je izšla v Domžalah leta 2017. V njej je tudi obsežna pripoved sestre Almirne Zemljič iz Domžal, ki je leta 2016 prejela srebrno plaketo Združenja borcev za vrednote NOB Slovenija za več kot 50-letno delovanje v organizaciji.

Jože Skok

Dr. France Križanič

KOMENTAR

Vrnitev gospodarske rasti

V prvih treh letošnjih mesecih je v Sloveniji vrednost novoustvarjenih dobrin presežala primerljivo lansko raven za dobre tri odstotke, predlansko raven pa za slabe štiri odstotke. Če upoštevamo inflacijo oziroma oceno Statističnega urada Republike Slovenije o vplivu rasti cen na bruto domači produkt (BDP) vidimo, da je bil med januarjem in marcem leta 2021 ta realno za skoraj dva odstotka večji kot v enakem obdobju lani, a še za slab odstotek manjši kot predlani. Pri tem je bil za 22 odstotkov večji kakor na dnu finančne krize (od januarja do marca leta 2013), pa tudi za 10 odstotkov večji kakor med konjunkturo v prvih treh mesecih leta 2008.

Rast BDP med lanskim in letošnjim prvim četrtletjem je posledica realnega 6-odstotnega povečanja investicij ter odstotnega povečanja izvoza. Med gospodarskimi panogami se je najbolj, za 11 odstotkov, povečala dodana vrednost v finančnem sektorju. V informacijskih in telekomunikacijskih dejavnostih se je okrepila za pet odstotkov, pri predelovalnih dejavnostih pa za skoraj štiri odstotke. Primerjava letošnje dodane vrednosti s prvim četrtletjem leta 2019 kaže, da je upad omejen na trgovino, servis vozil, promet, skladiščenje in gostinstvo ter na kmetijstvo z gozdarstvom in ribištvo. Pri obeh je bila letošnja raven dodane vrednosti realno za okoli šest odstotkov manjša kot pred dvema letoma.

V prvem četrtletju 2021 so bili skupni javnofinančni prihodi Slovenije (brez vzpostavljenih terjatev oziroma obveznosti) za tri odstotke večji kakor pred letom ter za šest odstotkov obsežnejši kakor pred dvema letoma. Skupni javnofinančni odhodki so se od lani povečali za 22 odstotkov, od predlani pa za 32 odstotkov. V konsolidirani bilanci javnega financiranja smo imeli, merjeno po denarnem toku, primanjkljaj skoraj 1,2 milijarde evrov. Primanjkljaj je razumljiv, saj omogoča vzdrževanje normalne družbene reprodukcije ter zagotavljanje razmer za vrnitev gospodarske rasti in dvig blaginje nad tisto izpred krize. Je pa nesprijemljivo, da država ob takšnem primanjkljaju načrtuje davčno reformo (znižanje davčnih stopenj) s podobnimi učinki, kakor jih je imel enak projekt, izveden v letih 2005 in zlasti 2007. Ob odpravi davka na izplačane plače (v reformi leta 1996 je nadomestil izgubljeno v javni blagajni zaradi zmanjšanja prispevnih stopenj, ki jih za pokojninsko zavarovanje plačujejo delodajalci) ter ob znižanju stopenj dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb so se slovenski javnofinančni

prihodki v kriznem letu 2009 po oceni strokovnih služb ministrstva za finance znižali za 911 milijonov evrov ali za 2,6 odstotka BDP. Zaradi finančne krize in z njo povezane socialne ter razvojne politike se je leta 2009 javnofinančni primanjkljaj povečal na 5,8 odstotka BDP. Če ne bi v predhodnem obdobju znižali davčnih stopenj, bi znašal 3,3 odstotka BDP in v letu 2012 ne bi sledila politika znižanja javnih izdatkov (fiskalna restrikcija), kot jo je vpeljal Zakon o uravnoveženju javnih financ. Napad na banke v letu 2013 in njihova razprodaja v naslednjih letih pa bi se, ob kakšnem drugem izgovoru, verjetno vseeno zgodila.

Pandemija covid 19 je v svetu vplivala na omejevalne politike in spreminjanje dobavnih verig. Proces globalizacije se je spremenil v proces povečanega opiranja podjetij na regionalne dobavitelje. Posledica je bila rast cen surovin in polizdelkov. Vrnitev gospodarske rasti je ta proces dodatno okrepila. Indeks svetovnih cen surovin londonske revije The Economist je bil, merjeno v evrih, 25. maja letos za 52 odstotkov nad primerljivo lansko ravnjo. Merjeno v dolarjih so se cene kovin na svetovnem trgu v zadnjem letu podražile za 87 odstotkov, cene surove nafte (Brent) pa za 89 odstotkov.

Rast cen surovin se kaže tudi v slovenskih uvoznih cenah. Te so bile prve štiri letošnje mesece za tri odstotke večje kakor pred letom, svojo povprečno raven v letu 2015 pa so aprila letos presegale za sedem odstotkov. Rast cen surovin se kaže tudi v slovenskih uvoznih cenah. Te so bile prve štiri letošnje mesece za tri odstotke večje kakor pred letom, svojo povprečno raven v letu 2015 pa so aprila letos presegale za sedem odstotkov. Med uvoznimi cenami izstopa rast cen oskrbe z električno energijo, plinom in paro. Od januarja do aprila leta 2021 so bile za 74 odstotkov večje kakor pred letom dni, v samem aprilu pa za 64 odstotkov nad svojo povprečno ravnjo v letu 2015. Gre torej za podražitve, ki niso posledica nizke osnove merjenja ob upadu cen med prvim valom pandemije covid 2019. Na cene električne energije vplivajo umetno povečani stroški njene proizvodnje zaradi rasti cen emisijskih kuponov v članicah EU. Te podražitve proizvajalci vgrajujejo v prodajno ceno. Tisti, ki tega ne zmorejo, prenehajo delovati in zmanjšujejo ponudbo na trgu električne energije ter posredno tudi vplivajo na rast njene cene.

Potem ko med pandemijo covid 19 v Sloveniji ni bilo inflacije, se je aprila letos ta povečala na okoli dva odstotka letno in maja ostala pri enaki hitrosti. Nad primerljivo lansko raven so se najbolj, za 12 odstotkov, povzpele cene stanovanj, vode, električne energije, plina in drugega goriva, medtem ko so se cene prevoza v enakem obdobju dvignile za šest odstotkov.

SPOMINI – Liški partizan iz Novega mesta

Potomci cenijo vrednote NOB

Partizan Ivan Pezelj je umrl pred sedmimi leti v starosti 95 let. Kdor koli je z Ivanom, tem liškim Slovencem, izšolanim pekem, prišel v stik, ga je moral ceniti in spoštovati. Rodil se je v 25-članski družini v Liki in kot štirinajstletni zrel fantiček odšel s trebuhom za kruhom. Ko se je začela druga svetovna vojna, je vedel, kje je njegova stran. Pozneje, ko je prišel v Novo mesto,

ko revščino in so zaupali novi državi, ki je cenila delavstvo, tovarništvo. Sprva so prebivalci novomeškega središča Ivana, tujca z velikimi črnimi brki in petimi otroki, ki naj bi prišel od nekdaj iz Bosne, sprejeli z nezaupanjem. A s svojo ogromno energijo, poštenostjo, delavnostjo in človeško neposrednostjo si je kmalu pridobil naklonjenost in ugled velikega poštenjakarja, prep-

Slava in Ivan Pezelj po poroki leta 1947 v Radovljici

je večkrat izjavil, da mu je ta velika morija vendarle naredila najlepšo stvar v njegovem življenju: zaradi nje je spoznal lepo mladenko Slavo Kos z novomeškega Brega, ki je pozneje postala njegova žena.

V Novo mesto se je s svojo sedemčlansko družino preselil iz Postojne leta 1958. Pri 37 letih je namreč nepričakovano končal visoko oficirsko kariero, nato je služil kruh kot vodja pekarnice v vojašnici Novo mesto in pozneje kot pek v novomeški pekarni. In ostal v Novem mestu vse do 21. decembra 2014, ko njegovo veliko srce vendarle ni več zmoglo vsakodnevnega opravila.

V mestu ob Krki je Ivan Pezelj preživel lepo življenje, kakršno lahko živijo le ljudje, ki so okusili veli-

rostega in dobrega človeka. Pa ne samo zato, ker je prav vsakomur, ki je potreboval pomoč, pomagal. Narava ga je obdarila s številnimi talenti: tako je znal spretno in hitro popravljati dežnike, sezidati in ometati dimnik, obrezati drevesa, postaviti uto ali celo napisati preprosto prošnjo tistim ženicam s podeželja, ki so zvedele, da je tam doli pod klancem ob Krki »en dober človek«, ki zna vse, ki ga vsi poznajo in za svoje delo ne zahteva plačila in ki za vsakogar, ki se je znašel v stiski, zna najti pravo tolažilno besedo. Ivan je bil namreč večni optimist in darovalec pozitivne energije.

Pa Ivan ni bil spreten samo v rokah. Zaradi odgovornosti so mu

HEROJI

Pišem zate, Babika!
Pišem zate, Deda!
Pišem za vse prednike,
pišem za vse bojavnike!

Častno branili ste naš dom,
za to vedno vam hvaležna bom.
Pa tudi za pogum, moč in
samospoštovanje.
Če vi verjeli ne bi vase,
če nam dali ne bi sebe same,
potem težko svobodo bi imeli.

Vsi enako stali ste v vrstah,
enako proti bojem šli po črtah,
vsi v brezupu dajali ste si vneto,
vsi v borbah videli ste smrt in bedo.

Za svobodo našo bili ste prvi,
za domovino našo bi umrli.
Zato hvala vam, heroji!
Zaradi vas domovino svojo ljubim,
pozabili nikoli vas ne bomo, obljubim!

Novo mesto, 13. marec 2021

(Napisala vnukinja Slave
in Ivana Pezlja)

v krajevni skupnosti zaupali tudi nekaj funkcij. Še največ časa je posvetil svoji borčevski organizaciji. Ko je starost vendarle naredila svoje, je delo prepustil drugim, a je funkcija predsednika borčevske organizacije – v tistih časih ni bilo več dobro govoriti, da si član borčevske organizacije – ostala kar v domači hiši, na kar je bil še posebej ponosen. In še na nekaj je bil zelo ponosen: leta so namreč staremu Pezlju prinašala vnuke, pravnuke in celo prapravnika. Z njimi je cvetel, bili so njegova sreča. Njegovi potomci danes cenijo vrednote NOB za katere se je boril in zavzemal Ivan Pezelj.

Drago Milojevič

SPOMINI

Bila sem v zaporu

Vsi vemo, kako so si nemški okupatorji z italijanskimi leta 1941 razdelili in podjarmili Slovenijo. Črnuče so bile priključene nemškemu rajhu. Potem ko so okupatorski vojaki požgali prvo slovensko vas, Rašico (20. septembra 1941), so se spravili tudi nad civilno prebivalstvo oziroma sorodnike partizanov za katere so sumili, da sodelujejo s partizani.

Tako so že 25. avgusta 1941 zaprli brate in sestro Maksa Pečarja, mojega strica, maminega brata. Z mamom sva bili sami doma, ko so tudi naju strpali k drugim na tovarnjak in odpeljali v zapor. Odpeljali so naju v Škofovo zavode v Šentvidu pri Ljubljani.

Ne spomnim se, kako dolgo sem bila tam zaprta še z drugimi vaščankami in vaščani in sorodniki.

Spomnim pa se, da smo bili zaprti v velikih sobanah (najbrž učilnicah), da smo dobili za zajtk belo kavo samo otroci, na krožnikih k rezini kruha je bila samo za otroke dodana kockica trde marmelade. Bili smo v prostoru v nadstropju, okna so bila trdno zaprta in okenske police dokaj visoko. Spomnim se, da sem se nekoč povzpela na neko okensko polico, radovedna pač, da pogledam dol na dvorišče, in ob rafalu v to okno, ki se je razbilo na drobne koščke, me je mama potegnila s police. Vsi smo se tresli od strahu.

No, ko so nas spustili, potem ko so po izdaji požgali senik na Selu pri Vodichah, kamor so se zatekli ranjenci Rašiške čete z Rezko Dragar (bolničarka) in Maksom Pe-

čarjem (komisar Rašiške čete), so nas, Maksove sorodnike, spustili domov. In tu se moj spomin spet vrača: z mamom sva prišli do vrat v našo hišo. Vstop v hišo je bil zapečaten. Pečata se ni smelo prelomiti, tako je mamou poučil njen brat. Moja mama pa je dejala: »Bi rada videla tistega, ki bi mi preprečil, da vstopim v svojo hišo!« Prelomila je pečat ter odklenila vrata. In bili sva doma. Kako sem bila nanjo ponosna!

Šele čez leta, ko sem se o tem pogovarjala s sestrično Majdo, ki nam je takrat v zapor prinašala hrano in perilo za preobleči, sem izvedela, da je bila kot kazen za zlom pečata zagrožena smrtna kazen.

Marija Milena Lešnjak

V SLIKI IN BESEDI

Boč:

Vsako leto že od leta 1953, ko je bilo urejeno grobišče s spomenikom približno 150 metrov od planinskega doma na Boču, pripravimo slovesnost ob spominu na odločilne dogodke v zgodovini Slovencev. Ob tej priliki se spomnimo tudi devetih borcev čete Kozjanskega odreda, ki so dobra dva meseca pred koncem vojne, 9. marca 1945, padli v bližini planinskega doma. V tem grobišču počiva sedem borcev, med njimi tudi vojak Rdeče armade. Vsako leto se te slovesnosti udeležijo tudi člani delegacije ruske ambasade, žal pa jim je bilo letos zaradi epidemije to onemogočeno.

27. april na Boču je osrednja slovesnost ob tem prazniku za širše območje Slovenske Bistrice, Poljčan, Rogaške Slatine in Šmarja pri Jelšah. Tega pomembnega dogodka na Boču se udeležuje vedno več ljudi. Ker je letos slovesnost iz znanih razlogov odpadla, smo dogodek pripravili v manjšem obsegu. Delegaciji ZB za vrednote NOB Poljčane in Rogaška Slatina sta položili cvetje, prižgali sveče in z minuto molka počastili spomin na padle borce. Prisotni so bili tudi praporščaki domoljubnih in veteranskih organizacij iz Slovenske Bistrice, Poljčan in Rogaške Slatine. Slovesnost je popestrila recitatorica, tovarišica Marinka Kramberger, s čustveno domoljubno pesmijo, posvečeno padlim borcem na Boču.

Karel Mali

Celje:

Združenje borcev za vrednote NOB Celje je na slovesni prireditvi v Muzeju novejših zgodovine Celje podelilo letošnjo in lanska najvišja priznanja ZB za vrednote NOB Slovenije. Tovariš Martin Lupše je dobil zlato plaketo za življenjsko delo, tovarišica Ivanka Hrovat je bila nagrajena za dolgoletno

delo v KO Dolgo polje, tovariš Ludvik Kolar je dobil zlato plaketo za dolgoletno delo v KO Dečkovo naselje, tovariš Franc Vrbnjak pa srebrno plaketo za delo v KO Karel Destovnik - Kajuh v Celju.

Ludvik Stepančič

Črnuče:

Pri ZB za vrednote NOB Črnuče smo ob spomeniku padlim herojem na Črnučah v Parku herojev 21. aprila ob 17. uri pripravili spominsko slovesnost ob dnevu upora. Zbralo se nas je za dva, morda tri »mehurčke«, v skupinicah, saj je bilo dovolj prostora za ukazano oddaljenost med nami.

Rudi Vavpotič, naš predsednik, je v svojem pozdravnem nagovoru poudaril, da ne bomo, tako kot doslej nismo, tudi v prihodnje nikoli opustili priprave posebne slovesnosti ob dnevu upora. Za spomin in opomin. Nato je, da še bolj poudari svojo trditev, recital pesem Ane Horvat z naslovom Padlim herojem. Delgacija, ki so jo sestavljali Slavko Pečnik, Lidija Bizjak in Jože Plazar, je nato položila venček cvetja k spomeniku herojem NOB s Črnuč.

Pesem avtorja T. Ljubiča Padel je, padel je zapela Nataša Loborec Perovšek. Sledila je podelitev srebrnih priznanj ZB NOB Slovenije zaslužnim članom: Slavku Pečniku, podpredsedniku ZB za vrednote NOB Črnuče, Jožetu Ostermanu, predsedniku KUD Svoboda Črnuče, in Robertu Koju, predsedniku odbora za mladinska vprašanja. Priznanja je podelil predsednik Rudi Vavpotič. V kulturnem programu smo poslušali recitacije, ki so jih izvedli: Marija Milena Lešnjak (Srečko Kosovel: Pravica), Marija Plazar (Karel Destovnik Kajuh: Bosa pojdiva), Slavko Pečnik (Karel Destovnik Kajuh: Petindvajset), Boštjan Rupnik (Pankrti: Sedemnajst) in pesem Karla Destovnika Kajuha Pesem XIV. divizije v izvedbi Nataše Loborec Perovšek in ob glasbeni spremljavi Cveta Marovta - Špika.

Marija Milena Lešnjak, foto: Boštjan Rupnik

Dolenjske Toplice:

Za nami je prvo četrtletje, ki sta nam ga krojili naša nesrečna vlada in epidemija covid 19. Kljub neumnim zahtevam vlade je delo našega združenja borcev za vrednote NOB Dolenjske Toplice potekalo, seveda v okviru navo-

dil NIJZ, kolikor je bilo to mogoče. Ob pobiranju članarine so naši poverjeniki po družinah razdelili knjigo našega člana Franca Kulovca Pomniki boja za svobodo, ki je bila lepo sprejeta. Ob tem se je nabralo tudi nekaj denarja, ki so ga prispevali člani za knjigo. Ob 8. marcu so vse naše članice prejele voščilnico za praznik. V tem obdobju smo z nekaj prispevki sodelovali v Svobodni besedi in Vrelcu. Odzvali smo se tudi k sodelovanju pri izidu zbornika ZB Novo mesto s predstavitev našega združenja in spomini na roško ofenzivo pokojne Pepce Henigman, poročene Pršina, ter s spomini pokojne Ivanke Salmič, rojene Kolenc, na partizansko učiteljico Jožico Venturini. Ob izidu zbornika predvidevamo, da bo pripravljena likovna razstava, na kateri bodo sodelovali člani likovne sekcije topliškega kulturnega društva in ne nazadnje učenci naše šole s svojimi literarnimi in likovnimi izdelki. Tega smo še posebej veseli. S prispevki v zborniku, likovnimi prispevki in prispevki naših otrok smo počastili dan OF.

Ob rojstnih dnevih smo obiskali člane, ki so v tem četrtletju dočakali 90 in več let. Ob tej priliki bi rada seznanila vse naše člane, da je naš najstarejši moški član Henrik Dralka pred kratkim praznoval 94 let in da je še vedno dobre volje in zdrav. Ob neverjetnem spominu je pogovor z njim zanimiv, veder in ob tem čas kar prehitro mineva.

V tem obdobju smo pridobili nekaj novih članov, ki so vstopili v naše vrste. Žal pa so zaradi covid 19 umrli trije naši člani. Pazite nase in ostanite zdravi.

Helena Miša Kulovec

Stopiče:

16. aprila 2021 je minilo 76 let od smrti komandanta 5. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Ivan Cankar, Alojza Dragana. V spomin nanj in

na borce brigade je tovariš Hren iz Skupnosti borcev Cankarjeve brigade k spomeniku na pokopališču na Dolžu ob prisotnosti praporščakov ZB NOB Novo mesto in KO ZB Stopiče položil žalni venec.

Leon Župevec, foto: Alojz Jožef

Domžale:

Tudi v Domžalah so javne prireditve ob dnevu upora proti okupatorju potekale ob omejenem številu udeležencev. Dopoldne 27. aprila so predstavniki domžalskih krajevnih organizacij ZB NOV Vencija Perka, Slavka Šlandra in Simona Jenka pripravili spominsko slovesnost ter v spomin in opomin položili venec ob enem lepših in prepričljivejših vojnih spomenikov na Slovenskem. Na hotavelskem apnencu z vklesanimi besedili je postavljenih pet bronastih oseb kiparjev Petra Lobode in Frančiška Smerduja. Bronaste figure upodabljajo ubežnika iz nemškega taborišča, mater z otrokom, internirančvo mater, partizana s puško in upornika. Spomenik so odkrili poleti leta 1954.

Franci Gerbec je pozdravil navzoče, poudaril pomen državnega praznika in čestital meščanom. Manica Perdan Ocepke je poudarila pomen žensk v uporu in boju ter nanizala primere dekliške in ženske neustrašnosti v času okupacije, Nataša Belle je slovesnemu dopoldnevu dodala pesem Karla Destovnika - Kajuha, podžupan Domžal Marjan Ravnikar pa je na koncu povezal preteklost s sedanostjo in izzivi, ki čakajo občane.

Predstavniki ZB NOV občine Domžale pa so se poklonili 922 žrtvam druge svetovne vojne, ki so darovali svoje življenje kot borci, taboriščniki, interniranci, ilegalci, talci, terenci, kurirji ali samo kot zavedni Slovenci. Ob spomeniku borbe in dela, ki je bil postavljen leta 1975, so se zbrali praporščaki in častna straža domžalskega občinskega Združenja častnikov veteranov vojne za Slovenijo ter dopustno število obiskovalcev. Žrtvam v spomin sta položila venec in se jim poklonila Marija Majhenič, predsednica Občinskega odbora ZB NOV občine Domžale, in Jože Kosmač, predsednik Osrednjelovskega območja ZB NOV: »Ljudje na Domžalskem so že aprila leta 1941 pokazali zgodovinsko zrelost, na neki način so se nanjo tudi pripravili. Julija leta 1941 je bil ustanovljen Kamniški bataljon s štirimi četami: Rašiško, Mengeško-moravsko, Radomejsko in Kamniško četo, ki so delovale na območju med Trojanami in Šmarno goro ter Kamniškimi planinami in Savo. Upor je hitro prerasel v ljudsko in narodno vstajo, ki je oblikovala učinkovite partizanske enote, na terenu pa ilegalno ljudsko demokratično oblast, ki je vzpostavila vse nastavke, da je že maja leta 1945, v mesecu osvoboditve, svobodna domovina spet lahko začela delovati.« Navezali so se na današnji čas in poudarili pomen Spomenice 2021 upor - zmaga - svoboda ob 80. obletnici ustanovitve OF.

Igor Lipovšek

Gabrovica pri Komnu:

»Vsaka pot se začne s korakom,« smo zapisali 16. maja 2011 na vabilu za prvi pohod, ki smo ga poimenovali Po poti ustanavljanja Kosovelove brigade.

Pohodniki se zberemo v Gabrovici pri Komnu in nadaljujemo pot do spomenika ustanovitvi brigade Srečka Kosovelova. Spomenik stoji med borovci na kraški gmajni v bližini Pliskovice. Po pohodu se udeleženci še malo združimo na srečanju v Pliskovici. Pohodniki se vsako leto zberemo zadnjo soboto v maju ob 9. uri pri spomeniku padlim v NOB v Gabrovici pri Komnu.

Lani in letos pohoda nismo organizirali zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja epidemije covid 19. Vseeno pa smo se letos zbrali v Gabrovici pri Komnu in odkorakali do spomenika. Ko smo uzrli spomenik, smo bili prijetno presenečeni: črke na spomeniku so sveže pobarvane, spomenik očiščen, prav tako okolica spomenika, položeno je cvetje. Sotovarishi, hvala za opravljeno delo!

Ob spomeniku smo izvedli marsikaj o Kosovelovi brigadi in položili lovrovjev venček, ki ga je izdelala simpatizerka našega pohoda. Po izvedenih recitacijah smo spomin na umrle borke in borce počastili s trenutkom spoštljive tišine. Druženje smo sklenili z obljubo, da se prihodnje leto znova srečamo!

Neva Filipčič

Gabrovica:

V Gabrovici pri Črnem Kalu so konec maja pripravili krajšo spominsko slovesnost, udeležili so se je številni posamezniki, ki so v vas prihajali ves dan. Udeleženci so prišli počastiti spomin na tragični požig vasi 28. maja 1944. Delegacija Združenja protifašistov Koper je s krajšo komemoracijo položila venec k spomeniku na vaškem pokopališču in se spomnila devetih pobitih domačinov, med njimi petletne deklice Nerine. Sledil je ogled tiskarne, kjer je publicist, domačin Miloš Ivančič, predstavil krajši film o Gabrovici in

dogodkih med narodnoosvobodilnim bojem v vasi. Na koncu so se zbrali v spominski sobi, kjer je o tragičnih dogodkih spregovoril 94-letni domačin in borec Danilo Ivančič. Vse popoldne so vmes donele borbene in partizanske pesmi, za katere sta poskrbela Marjetka Popovski in Miran Pečenik.

M. P.

Hinjje:

V Hinjeh sta drug zraven drugega postavljena spomenika iz obdobja narodnoosvobodilnega boja. Na večja naravna kamna sta v spomin na padle borce in žrtve NOB ter na padle borce 5. bataljona Vojske državne varnosti privijačeni kamniti plošči. Ker to ni bilo mogoče januarja, so se članice in člani Občinske zveze borcev NOB Žužemberk skupaj s tovariši iz Združenja protifašistov borcev za vrednote NOB in veteranov Koper v sončnem junijskem dnevu na krajši komemoraciji spomnili borcev, ki so 4. januarja 1945, torej le nekaj mesecev pred koncem druge svetovne vojne, padli v boju pri Hinjeh. Slovesnosti sta se udeležila nekdanja borca 5. bataljona VDV in priči takratnih dogodkov, 95-letni Danilo Ivančič in njegov 97-letni soborec Janko Turk.

V imenu občine Žužemberk je navzoče pozdravil župan Jože Papež. Pohvalil je delo OO ZB za vrednote NOB in izrazil podporo občine pri ohranjanju spominov na dogodke iz narodnoosvobodilnega boja kot dela naše zgodovine. O dogodkih tistega mrzlega januarskega dne, ko je bilo -30 stopinj in snega do pasu, je spregovoril Danilo Ivančič, borec 5. bataljona VDV, in med drugim poudaril: »Borili smo se za svobodo, za slovensko besedo, slovensko knjigo,

pravico, enakost, za obstoj slovenskega naroda in postavili smo temelje današnje države. V boju pri Hinjeh je padlo dvanajst borcev s Primorskega.«

Cvetje k spomeniku sta ob častni straži treh praporščakov položila Danilo Ivančič in Vojko Vodopivec, predsednik Združenja protifašistov borcev za vrednote NOB in veteranov Koper. V kulturnem programu so se predstavile pevke OO ZB za vrednote NOB Žužemberk Lila, Nada, Majda in Štefka ter recitatorica Jana.

Darko Pucelj

V SLIKI IN BESEDI

Hrastnik:

Člani ZB za vrednote NOB Hrastnik smo v počastitev 80. obletnice OF, dneva osvoboditve Hrastnika (8. maj) in dneva zmage in dneva Evrope (9. maj) pripravili predavanje, ki ga je vodil tovariš Božo Majcen, član ZB NOB KO Rudnik Hrastnik in predsednik ZVVS Zasavje. Prav tako smo obiskali spominsko obeležje padlemu partizanu Petru.

V bližini vasi Gornje Brezno v občini Laško stoji v smrekovem gozdičku spomenik padlemu partizanu Šlandrove brigade Tonetu Knezu - Petru, ki je bil težko ranjen ob napadu na postojanko verkuštov na Blatah nad Hrastikom. Težko ranjenega so ga borci prenesli do zasilne prehodne partizanske bolnišnice, vendar je Peter zaradi hudih ran umrl. Spomenik je postavilo Združenje borcev za vrednote NOB Hrastnik.

Danica Kovač

Izola:

Delegacija ZB Izola je v počastitev 80. obletnice ustanovitve OF obiskala vse izolske spomenike tako v mestu kakor tudi na podeželju v Kortah, Ma-

liji in Šaredu. Ob položitvi cvetja je spregovoril predsednik ZB Izola, tov. Slobodan Radujko, partizansko pesem pa je ob spremljavi kitare posvetila Marjetka Popovski.

S. B.

Kamnik:

26. aprila popoldne je bila pri spomeniku Revolucije pri Parku Evropa krajša slovesnost ob državnem prazniku, dnevu upora proti okupatorju, ko smo se spomnili tudi 80. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Slovesnosti so se poleg župana Mateja Slaparja in podžupanov Bogdana Pogačarja in Aleksandra Uršiča udeležili predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik Dušan Božičnik in zastavonoše. Dogodek smo izvedli v manjšem obsegu kot običajno ter z mislijo na opomin in v spomin na polpreteklo slovensko zgodovino.

Dan upora proti okupatorju je državni praznik, ki ga v Sloveniji praznujemo 27. aprila in ga pod tem imenom poznamo od leta 1992, saj je bil prej znan kot dan Osvobodilne fronte. Aprila leta 1941 so okupacijske sile Nemčija, Italija in Madžarska Slovenijo razkosale na tri dele. Odzivi na dogajanje so bili različni, pri čemer pa sta se oblikovala dva tabora. V Ljubljani naj bi se na ustanovnem sestanku v hiši književnika Josipa Vidmarja sešli predstavniki Komunistične partije Slovenije (KPS) Boris Kidrič, Boris Zihelr in Aleš Bebler, krščanski socialist Tone Fajfar, predstavnik levo usmerjenega dela sokolov Josip Rus ter kulturniki Ferdo Kozak, Franc Šturm in Josip Vidmar.

Župan Matej Slapar je ob tej priložnosti dejal, da je za gradnjo in razvoj potrebno sodelovanje, ter med drugim poudaril: »Poskusimo se upreti okupatorjem sodobnega časa in poskusimo biti skupnost posameznikov z različnimi ideali, pa vendar sosedov v isti idealni državi. Skupnost posameznikov z različnimi narečji in veščini, pa vendar z istim jezikom. Skupnost posameznikov z različnimi navadami, pa vendar z istimi običaji in edinstveno zgodovino. Skupnost posameznikov z različnimi pogledi na reševanje izzivov, pa vendar z isto praprapramaterjo. Skupnost posameznikov različnih veroizpovedi, pa vendar z isto vero v boljši jutri zase, za svojo družino in narod. In ne nazadnje skupnost posameznikov različnih narodnosti, pa vendar istih ciljev za boljše življenje v prihodnosti na tem prelepem koščku sveta.«

Predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik Dušan Božičnik pa je ob letošnjem okroglem jubileju, 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte, prebral odlomek iz spomenice, ki jo je pripravila ZB NOB Slovenije. Posebno noto so slovesnosti dodali zastavonoše. S kulturnim programom sta dogodek na poseben način obogatila trobentač Gašper Selko in harmonikar Goran Završnik.

S. B.

Kumrovec:

4. maja je delegacija ZB za vrednote NOB iz Posavja ob 41. obletnici smrti Josipa Broza Tita, jugoslovanskega maršala, politika hrvaško-slovenskega rodu, obiskala Kumrovec. Letošnje polaganje cvetja k spomeniku dolgoletnemu predsedniku Jugoslavije in predsedniku ZKJ, tovarišu Titu je bilo okrnjeno glede števila udeležencev, vendar ne po številu delegacij. Poleg delegacij SABA Hrvaške so vence položili predstavniki nekaterih političnih strank, lokalnih oblasti in več društev »Josip Broz - Tito«, posebnega združenja spoštovalcev tovariša Tita. Iz Slovenije so kot vsako leto do zdaj venec položili predstavniki Pokrajinskega sveta Združenja borcev za vrednote NOB Posavje, iz ZB Brežice podpredsednik Lojze Godec, iz ZB Krško podpredsednik Ivan Petrišič, iz ZB Sevnica pred-

sednica Vladka Blas in predsednik Pokrajinskega sveta ZB NOB Posavje Alojz Štih.

Vladka Blas

Medana:

Krajevna skupnost Medana ima svoj krajevni praznik 27. aprila. Na ta dan je običajno v okviru praznika tudi slovesnost pri spomeniku padlim v narodnoosvobodilnem boju in delegacija ruskega veleposlaništva, ki obišče grobove, kjer so pokopani v drugi svetovni vojni padli vojaki nekdanje Sovjetske zveze, nanje položi cvetje in se pokloni spominu na padle. V času epidemije pa je bilo to dogajanje že drugič zapored zelo skraćeno.

Letos sta grobove obiskala polkovnik Aleksander Mališev, vojaški, letalski in mornariški ataše, ter njegov namestnik, podpolkovnik Sergej Lemešev. Spremljal ju je Drago Kosmač (Društvo veteranov Sever severne Primorske), v Brdih pa so jih spremljali še članice in člani ter predstavniki krajevnih organizacij borcev za vrednote NOB: Dobrovo - Žarko Kodermac, Kojsko - Karlo Passoni in Medana - Žarko Cukjati ter predstavniki OZVVS Brda in občine Brda.

Najprej so obiskali grobnico na pokopališču v Kojskem, kjer je pokopan Alim Agazade. Nato so odšli na pokopališče v Hruševlju, kjer je domačinka Gabrijela Kodermac na kratko opisala dogodek ob smrti dr. Jakoba Anđeljeva, ki je tam pokopan. V Medani je Dominik Rusjan povezoval kratek kulturni program, v katerem sta nastopila domači MoPZ Ludvik Zorzut in recitatorka, spregovoril pa je predsednik OZVVS Brda Jože Abramič. Pridružil se je tudi župan Franc Mužič. K spomeniku padlim so venec položili polkovnik Mališev in njegov namestnik ter predstavnici KO ZB Medana. Žarko Kodermac je gostoma z ruske ambasade izročil knjigo Milene Beguš, Prispevki k zgodovini Brd 1917-1947.

Milena Beguš, foto: Andrej Colja

Moste:

27. aprila 2021 smo predstavniki KO ZB Moste - Selo - Nove Fužine položili cvetje in prižgali svečo k spomeniku v Ulici Vide Pregarc v spomin na 24 padlih in umrlih v boju proti okupatorju z območij Most, Sela in Vodmata. K spominski plošči v avli kulturnega doma Španski borci, ki je posvečena 114 borcem, padlim v narodnoosvobodilnem boju, ustreljenim talcem in umrlim v taboriščih z območja Most, Sela in Vodmata, pa smo položili venček in prižgali svečo. Tovarišica Sonja Vrščaj (na sliki) je ob tej priliki spre-

govorila o pomenu 80-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte za slovenski narod. Spomin na vse žrtve smo počastili tudi z minuto molka.

Staša Rejc

Ljubljana:

24. aprila smo se članice ZB KS Trnovo - Murgle - Kolezija zbrale pri enkratnem Plečnikovem spomeniku v Trnovem in se ob 80. obletnici ustanovitve OF poklonile padlim borkam in borcem NOB. Spomenik je bil postavljen vsem žrtvam osvobodilne vojne 1941-1945, postavila pa ga je Zveza

borcev Trnovo in Kolezija kot spomin in opomin leta 1954. K spomeniku smo položile cvetje in prižgale svečke.

SF/SN!

Tatjana Kardelj

Novo mesto:

27. aprila smo zaznamovali 80. obletnico začetka upora proti okupatorju in ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda. V Združenju borcev za vrednote NOB Novo mesto pa smo praznik OF zaznamovali tudi z izdajo prve številke glasila Naprej. Izšlo je v nakladi 1100 izvodov, glasilo pa ima kar 52 strani zanimivega branja.

Kot je v uvodniku napisal predsednik združenja Dušan Černe, je bilo zaradi epidemije covid 19 tudi novomeško združenje prisiljeno svoje delovanje prilagoditi novonastalim razmeram, pri čemer jih je najbolj prizadela omejitev druženja in zbiranja. V želji vzpostaviti stik z vsako članico in članom se je IO ZB za vrednote NOB Novo mesto odločil, da jim z glasilom prenesejo čim več informacij s terena in podelijo spomine na čas narodnoosvobodilnega boja, ki so med članstvom še vedno živi. Glasilo je sporočilo širši družbeni skupnosti, da smo dejavni in predvsem da nismo tiho ter smo proti vsem poskusom oživiljanja nacizma in fašizma v kakršni koli obliki.

Kot je povedala urednica Jožica Jožef Beg, so v prvi številki osrednja tema partizanske bolnišnice s člankom Blaža Štanglja Partizanske bolnišnice v Kočevskem rogu - zgodovinski oris značilnosti in delovanja. V drugih rubrikah so prispevki občinskih in krajevnih odborov, vključenih v novomeško združenje. Pestra vsebina in različni avtorji v svojih besedilih ponujajo bralcem zanimivo branje o aktualnih dogodkih v njihovih krajevnih in občinskih organizacijah, o dogodkih iz naše polpretekle zgodovine in ljudi, ki so zaslužni za ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja v našem okolju. Glasilo je namenjeno vsem članicam in članom združenja in ga bodo brezplačno prejeli na svoj dom. Naslednja številka bo izšla predvidoma v novembru, takratna osrednja tema bo šolstvo v času narodnoosvobodilnega boja.

Gesto glasila je »Preberi in daj naprej«. Ko ga prebereš, ga ne vrzi med star papir. Daj ga naprej prijatelju ali znancu. Glasilo izraža prepričanje domoljubnih in svobodomiselnih ljudi, kako pomembno je v današnjih časih nameniti več pozornosti in ozaveščati širšo javnost z ohranjanjem in širjenjem vrednot NOB med letoma 1941 in 1945. Gremo NAPREJ.

Darko Pucelj

Ocinje:

7. maja je bila proslava pri spomeniku padlim vojakom in oficirjem Rdeče armade v Ocinju. Prireditve se je udeležil, položil venec ob spomeniku ter pozdravil prisotne vodja konzularnega veleposlaništva Ruske federacije v Sloveniji, Aleksej Abramov. Prisotne, med katerimi je bil tudi predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Murska Sobota Evgen Emri, je pozdravil župan občine Rogašovci Edi Mihalič, učenke Osnovne šole Sv. Jurij pa so kljub slabemu vremenu z recitacijama in glasbenim vložkom popestrile dogajanje pri spomeniku.

Nada Mladenović, foto: Milan Gaber

Pivka:

Kljub dejstvu, da smo že več kot leto dni ujeti in prisiljeni v osamo, smo v naši organizaciji ta čas koristno izkoristili. Nadaljevali smo nekatere dejavnosti iz svojega programa, med drugim obnovo spomenikov narodnoosvobodilnemu boju v občini Pivka. Matjaž Vilhar, naš član in neutrudni občan pri obnovi kulturnozgodovinskih spomenikov na Pivškem, je pripravil obširen načrt in z veseljem in ponosom smo se mu pridružili, saj najbolje pozna načine obnovitvenih del.

Tako smo v februarju obnovili veliko spominsko ploščo na pokopališču Juršče, ki je posvečena padlim vaščanom. Sledila je obnova napisa na Novi

Sušici, posvečena partizanski šoli. Obnovili smo spomenik in okolico na Stari Sušici – spomenik 19 padlim borcem Istrskega odreda, pa še spominsko ploščo v Petelinju in spomenike padlim v Klenku, Suhorju in Trnju. Potekajo tudi restavracijska dela v Zagorju. Obnovo v Palčju bomo izvedli skupaj s kamnosekom, saj gre za zahtevnejša dela.

Na našo pobudo za ureditev teh kulturnozgodovinskih spomenikov in okolice se je odzvala tudi občina Pivka s posekom poškodovanih in preveč razraščanih dreves na Volčah in v Palčju. Sledimo zamisli, da bodo urejena spominska obeležja pripomogla k lepšemu videzu naših vasi in bivalnih okolij. Želeli bi, da k temu prispevajo svoj delež tudi vaške skupnosti. Upamo, da bomo skupni jezik našli pri ureditvi okolice spomenikov narodnoosvobodilnemu boju v Dolnji Košani, kjer sta v ureditvena dela vključena gasilsko društvo in občina Pivka.

Spomeniki narodnoosvobodilnemu boju govorijo o dogodkih med vojno, predvsem pa o tem, koliko človeških žrtev, gorja in ponosa je bilo potrebne, da danes živimo v svobodni in demokratični domovini Sloveniji.

Boža Pečko

Regrča vas:

V Regrči vasi je spomenik z imeni 36 padlih borcev in 27 žrtev pri Sv. Roku v bližini Šmihela pri Novem mestu, kjer je padel narodni heroj Zvone Runko - Pavle, leta 1951 postavil KO ZB NOV Šmihel. Tudi letos je ob 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte prišla k spomeniku skupina pohodnikov in tam jih je z nagovorom pozdravila predsednica KO ZB za vrednote NOB Kandija - Grm Marija Rus. Predstavila je medvojne dogodke v bližini spomenika, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto Dušan Černe pa je v nadaljevanju opisal zgodovinski potek dogodkov, ki so se zvrstili v ozadju napada na nekdanjo Jugoslavijo in Slovenijo, ko so se predstavniki tedanje slovenske politike z banom Markom Natlačnom na čelu še pred kapitulacijo Jugoslavije poklonili okupatorjem in jim obljubili zvestobo slovenskega naroda. Poudaril je pomen Osvobodilne fronte slovenskega naroda v boju z okupatorji, kar je zgodovinsko dejstvo, ki bi ga v današnjih časih nekateri želeli spremeniti.

V kulturnem programu sta sodelovala harmonikarka Sandra Verbič in recitator Srečko Vovko. Prisotni so nato z zanimanjem prelistali še prvo številko glasila Naprej, s katerim je Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto počastilo dan upora proti okupatorju in ga bodo prejeli vse članice in člani združenja.

Darko Pucelj

Slamniki:

Osvobodilna fronta je ideja svobode, enakopravnosti in socialne pravičnosti, je ideja človeškega dostojanstva in časti, je ideja neodtujlive človekove pravice do iskanja osebne sreče. OF je bila slovenski narod. Gverilski odpor proti številčno in tehnično močnejšemu sovražniku je mogoč samo, če uživa podporo domačega prebivalstva – ne samo v prehrani in drugi podpori, ampak tudi z obveščanjem, prikrivanjem in moralno zaščito. Partizanska vojska je bila dejansko oboroženo ljudstvo. (Janez Stanovnik ob 70. obletnici ustanovitve OF)

Tako je bilo tudi na Gorenjskem. 20. aprila 1941 so se komunisti z Jesenic, Bleda, iz Gorij in Bohinja zbrali pri Matevžu Volfu, po domače pri Blažu. 27. aprila je bila v Ljubljani ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Decembra istega leta se je zgodila tako imenovana bohinjska vstaja, kjer se je zbralo več kot 350 fantov in deklet. Zbor in tudi poznejši umik je potekal preko Slamnikov. OF je za slovenski narod imela posebno mesto v boju jugoslovanskih narodov proti fašizmu in nacizmu.

Organizacija ZB za vrednote NOB s svojimi prireditvami, srečanji, proslavami, komemoracijami in spominskimi pohodi ohranja spomin na trpljenje v času druge svetovne vojne, tigrovci na čas nastajanja fašizma, veteranske

organizacije pa na čas osamosvajanja. Vsi pa smo si enotni, da to ni samo spomin, ampak je danes spet velik opomin. V nekaterih krajih so ljudje pokleknili, spreminjali imena ulic, osnovnih šol ali celo vojašnic. Pozabili so

na pogum in žrtve v Begunjah, Jugoslaviji in na vsem svetu. To se zgodi, če zatajiš in spreminjaš zgodovino.

Na Bohinjski Beli imajo svoj krajevni praznik 20. aprila v spomin na dogodke na Slamnkih. V Zasipu je krajevni praznik 5. avgusta v spomin na sabotažno akcijo v Piškovci. Člani organizacije ZB za vrednote NOB iz Zasipa in Bohinjske Bele smo se dogovorili in 27. aprila 2021 izvedli spominski pohod na Slamnike. Član KUD Bohinjska Bela je izvedel recital, harmonikar pa je zaigral lepe, nežne in borbene partizanske pesmi. V nekoliko deževnem dnevu se je zbralo skupaj s člani ZB in privrženci približno 40 ljudi. Sosea Brane in Dušanka sta nas gostoljubno sprejela pod streho, kjer smo prijetno pokramljali in pojedli Kurejev partizanski golaž. Srečanje smo sklenili z recitalom pesmi Avtopromet Gorica avtorja Iztoka Mlakarja v Lojzetovi izvedbi in ob spremljavi harmonikarja Primoža.

Bojan Trseglav in Milan Krivec

Sodražica:

13. maja je v Sodražico prišla ruska delegacija, v kateri so bili Aleksander Stepanov, prvi sekretar Veleposlaništva ruske federacije v Republiki Sloveniji, Anna Tjurina, namestnica direktorja Ruskega centra znanosti in kulture v Ljubljani, in Aleksej Boudarek, visoki predstavnik mesta Moskva. Na grob padlih borcev na sodraškem pokopališču, kjer so pokopani tudi trije ruski borci, so položili venec.

Rusko delegacijo so pričakali predstavniki občine Sodražica in KO ZB Sodražica s svojim praporom. Krenili smo do spomenika in groba padlih borcev med drugo svetovno vojno. Zbrane je nagovoril župan Blaž Milavec, sledil mu je še kratek spominski govor predstavnika ruske delegacije, v katerem je govornik poudaril zavezništvo ruskih vojakov in partizanske vojske v boju proti nacizmu in fašizmu med drugo svetovno vojno.

Rusko delegacijo je zanimalo, kdo so bili ruski vojaki in kdaj so padli. To se je zgodilo 19. aprila 1944 ob petem napadu partizanske vojske na Ribnico, kjer je bila močna nemško-belogardistična postojanka. Takrat se je 10. brigadi, ki jo je vodil komandant Glavnega štaba NOB Franc Rozman - Stane, pridružil tudi tako imenovani »ruski bataljon« 9. brigade, v katerem so bili nekdanji vojni ujetniki, ki so prebegnili k partizanom. Borci so imeli velike izgube. Kot so poročali takratni viri, je samo na enem dvorišču v Gorenji vasi ležalo 28 trupel, največ Azijcev iz Sovjetske zveze.

V Sloveniji je 83 spomenikov in grobišč ruskih in sovjetskih vojakov, ki so umrli na slovenskih tleh v času prve in druge svetovne vojne. Za te spomenike skrbi ZB za vrednote NOB skupaj z drugimi organi civilne družbe in posamezniki.

Ana Modic, foto: Marko Burger

Štore:

V Sloveniji imajo Rusi okoli šestinšestdeset grobov vojakov in spominskih obeležij iz druge svetovne vojne. Eden izmed njih je tudi v naši občini na Javorniku nad Štorami. Dvakrat na leto pridejo k nam in se poklonijo svo-

jemu padlemu vojaku ruske Rdeče armade, prvič 9. maja ob dnevu zmage in drugič ob dnevu spomina na mrtve. Dan zmage je zanje največji in najpomembnejši praznik v državi. Glede na milijonske izgube padlih je to popolnoma razumljivo. Zaradi epidemije smo bili prisiljeni datum njihovega obiska prilagoditi epidemiološkim razmeram.

Člani domoljubnih organizacij v naši občini redno skrbimo za urejenost groba. Ob položitvi venca se poklonimo tudi z našimi društvenimi prapori. Predstavnikom veleposlaništva Ruske federacije v Ljubljani, ki pridejo k nam v Štore, na kratko opišem potek takratnih bojev in jih seznanim z delovanjem društev, ki gojimo in ohranjamo tradicije naše narodnoosvobodilne vojne.

Srečko Krizanec

Udin boršt:

Severno nad Kranjem se od Kokrice do Golnika razprostira Udin boršt, največji pretežno ravninski gozd na Gorenjskem, ki je v času okupacije dajal zavetje prvim partizanom na Slovenskem. Prav gorenjski partizani so prvi začeli oboroženi odpor proti nemškemu okupatorju. V tem gozdu so zgradili oporišča, iz katerih so odhajali v oborožene akcije v bližnji in daljni okolici. Kljub prizadevanju okupatorja, da bi uničil partizane na tem območju, mu to ni uspelo, čeprav jim je v dveh ofenzivnih akcijah in obkolitvah gozda dvakrat povzročil hude izgube. O hudih in za slovenski narod najtežjih časih priča kar osem spomenikov, posvečenih padlim borcem in borkam, ki stojijo kot neme pričevanja v tem mogočnem gozdu in povojnim generacijam pripovedujejo zgodbo o pogumu in žrtvah zavednih prednikov.

V počastitev dneva boja proti okupatorju in spomina na medvojne dogodke v tem gozdu je tudi letos potekala že 28. slovesnost na kraju Kapnik, kjer je bilo prvo partizansko taborišče. Slovesnost sta pripravili krajevni organizaciji borcev za vrednote NOB Kokrica in Duplje ter sta potekali v skladu z navodili NIJZ. Ob spomeniku so se s položitvijo venec poklonili predstavniki Mestne občine Kranj in borcev za vrednote NOB. Sledila je kratka kulturna slovesnost z recitacijo učenke Osnovne šole France Prešeren in naše članice, tovarišice Nuše. Čeprav na slovesnost nismo vabili, so se na tradicionalni pohod po poteh Udin boršta odpravili številni, ki gojijo spoštljiv odnos do narodnoosvobodilnega boja in katerih svobodnomiselni nazor ni nič manjši v teh težkih in negotovih razmerah. Do spomenika NOB so ves dan prihajali iz različnih smeri.

Brane Virant, foto: Lado Nikšič

Sveta gora:

Po več kot letu dni je Območno združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica pripravilo podelitev republiških priznanj Zveze borcev. Na povabilo patra Bogdana Knavsca so se 18. maja zbrali v veliki dvorani na Sveti gori. Prišli so vsi dobitniki republiških priznanj in nekaj njihovih spremljevalcev. Znake praporščaka so prejeli Kamil Simčič, Alojz Černe in Roman Markočič. Srebrno plaketo ZB NOB Slovenije so za ohranjanje vrednot NOB prejeli pater Bogdan Knavs, Branko Morenčič in osnovni šoli Kanal in Branik. Podelili so tudi tri zlate plakete, ki so jih prejeli Istvan Frančeskin, Edvard Bizjak

in posthumno Dominik Širok. Zlato plaketo ZB NOB Slovenije za življenjsko delo pa je prejel nekdanji predsednik SKGZ Rudi Pavšič iz Gorice, sicer član novogoriške borčevske organizacije. Priznanja sta podelila predsednik Pokrajinskega sveta severne Primorske in član Sveta ZB Slovenije Mirko Brulc ter predsednica novogoriške borčevske organizacije Katjuša Žigon, ki je ob tej priložnosti imela tudi kratek nagovor.

Zbrane je pozdravil pater Bogdan Knavs, za prijetno razpoloženje so poskrbeli Trnovci s harmonikami, orglicami in kitaro, zahvala za dobro organizirano prireditev pa gre tudi patru Gašperju in Vesni Bašin, predsednici borčevske organizacije iz Solkana. In kot je ob koncu dejala Katjuša Žigon, člani borčevske organizacije na Goriškem ne potrebujejo pogovorov o spravi, saj kot pravi, dobri in pošteni ljudje vedno najdejo skupno pot do sreče in sožitja.

K. Ž.

Pugled:

27. aprila sta ZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje in KO Zveze borcev Zadvor - Sostro pripravila proslavo v spomin na 80. obletnico ustanovitve OF in 80 let odporniškega gibanja na območju Pugleda. S prijavljeno prireditvijo in upoštevanjem razdalje med udeleženci smo se kljub slabemu vremenu zbrali na mestu nekdanjih bojev ob spomeniku štirim borcem, ki so v bitki 23. marca 1942 padli v boju z italijanskimi fašisti. Prisotne sta pozdravili in nagovorili predsednica ZB Ljubljana Moste -

Polje Branka Kastelic in predsednica KOZB Zadvor - Sostro Mija Marija Kocjančič. Branka Kastelic je prebrala pozdravno pismo še živečega borca in udeleženca bitk Franca Severja - Frante, ki se je pozneje proslavil kot komandant na Menini planini, kjer je iz nemškega obroča rešil 500 borcev (film Preboj).

V kulturnem programu smo pozornost namenili pesmim, ki so se rodile prav v času zimovanja in bitk na Pugledu in v njegovi okolici. Na harmoniko je zaigrala Neja Štrubelj, na flavto Tyshea Anai Drap, pesmi Mateja Bora in Jožeta Moškriča sta recitala Barbara Jozelj in Aljaž Andolšek ob spremljavi orglic Bojana Golouha. Slavnostni govor je imel zgodovinar dr. Martin Premk, tudi član predsedstva ZB. Spregovoril je o pomenu »sprave«, ki ni mogoča, če se jo zlorablja, izrablja čustva ljudi in spreminja dejstva o drugi svetovni vojni. Jasno je opredelil vlogo vojskujočih se strani, pomen mednarodno prizna-

V SLIKI IN BESEDI

ne partizanske vojske kot dela zaveznitva, ki jo je leta 1944 priznala tudi londonska vlada Kraljevine Jugoslavije in pozvala k ustanovitvi boja proti partizanom. Ljudem vseh opredelitev je bilo že oproščeno s slovesnostjo v Rogu. Analiziral je tudi sedanje razmere, zadnjo »spravo« SAZU in odnos sedanje vlade do zgodovinskih dejstev. Prostor praporščakov se je poklonil vsem borcem, predstavniki ZB Ljubljana Moste - Polje in predstavnik ljubljanske Levice pa so s cvetjem, svečami in minuto molka počastili spomin na vse borce, aktiviste in ljudi, ki so podpirali oboroženi upor.

V oživitve spominskega območja Pugled so člani ZB, mladi ZB in mladi Levice nastopajoči in številni podporniki vložili ogromno prostovoljnih ur dela, ki jih je težko ovrednotiti samo z besedami zahvale, pa vendar vsem skupaj en velik hvala.

Mija Marija Kocjančič, foto: Andrej Kralj

Novo mesto:

»Upor. Zmaga. Svoboda. je gesto praznovanja 80. obletnice Osvobodilne fronte. Domoljubje, enakost, pravičnost, resnica in svoboda kot vrednote, ki so povezovale množice ljudi v OF in na katerih je slonel partizanski boj, ostajajo trajna spodbuda za skupno delovanje v prid vseh in vsakogar; od poskusa razgrajevanja družbene skupnosti in njenih demokratičnih ustanov pa v samostojni slovenski državi z vsakim dnem postajajo še bolj potrebne. Prav zato je Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije izdala spomenico, v kateri poziva svoje članstvo in širšo slovensko javnost k spoštovanju temeljnih človekovih pravic in vrednot upora, svobode, solidarnosti in enakopravnosti. To so nesporne pravice in vrednote: v spoštovanju do zgodovinske zasluge borcev proti okupatorju jim sledimo tudi vsi tisti člani, ki vojne proti fašizmu nismo doživeli.« S temi besedami je prisotne pred spominsko ložo NOB pri Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu v uvodu nagovorila dr. Jožica Jožef Beg, sicer podpredsednica Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto.

Mag. Dušan Černe, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto, je v govoru opozoril na nekatera zgodovinska dejstva o začetku kolaboracije tedanje slovenske politike z okupacijskimi silami. »Ban Marko Natlačen je že 10. aprila 1941 sprejel italijanskega okupatorja v Ljubljani (napad na takratno Jugoslavijo se je začel 6. aprila). Nato se je še v Celju poklonil nemškemu okupatorjem s prošnjo, da nemška okupacijska sila zasede ozemlje celotne Slovenije in da Slovenija postane nemški protektorat. Šlo je za veleizdajo, saj

do takrat nekdanja Jugoslavija še niti ni kapitulirala. Danes pa poskušajo prikazati kolaboracijo in izdajstvo s tem, da so se borili proti revolucionarnemu nasilju in narodnoosvobodilni borbi. Danes se je treba postaviti proti potvarjanju zgodovinskih dejstev in zaničevanju partizanskega boja.«

Ob prisotnosti praporščakov je predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto položil cvetje v spomin na žrtve fašizma in nacizma med narodnoosvobodilnim bojem, prisotni pa so se padlim partizanom in partizankam ter aktivistom in aktivistkam OF poklonili z minuto tišine.

Darko Pucelj

Postojna:

22. aprila smo se skupaj z županom občine Postojna Igorjem Marentičem in podžupanom Andrejem Bergincem ob občinskem prazniku postojnske občine poklonili spominu na vse padle borce in žrtve narodnoosvobodilnega boja. Pri Črni jami smo obiskali pomnik partizanski diverzantski akciji – požigu bencina v Postojnski jami, kjer je spregovoril župan. Poklonili smo se tudi Poljaku Tadeuszu Sadowskemu - Tomu, ki je vodil celotno akcijo. Padel je 14. oktobra 1944 ob napadu na bunkerje pri mostu na Praprotnem. Ob spomeniku pad-

lim in žrtvam narodnoosvobodilnega boja na mestnem pokopališču smo se spomnili tudi štirinajstih žrtev, naših občanov, obešenih v Ulici Ghega v Trstu. Predsednica KO ZB NOB Postojna, Katja Vuga, pa je občane pozvala k spoštovanju vrednot narodnoosvobodilnega boja in spomina na pokojne žrtve, ki so dali življenje za našo lepšo prihodnost. Opozorila je na spomenike, ki so žal tarče posameznikov, ki se z dejstvi, kdo je bil na pravi in kdo na nepravni strani, ne morejo sprijazniti. Vsakogar, ki bi nameraval oskruniti spomenik, je pozvala, naj pomisli na svojce teh žrtev. Predsednik ZB NOB Postojna Jerko Čehovin je ob osrednjem spomeniku spregovoril o pomenu Osvobodilne fronte, prebrali pa so tudi šest glavnih točk Spomenice 2021 ZB NOB Slovenije.

Z recitali lastnih pesmi je ob obisku obeležij, kjer smo položili vence, sodelovala Ana Horvat. Vse skupaj je posnela lokalna televizija, ki je dogodek predvajala 24. aprila. 27. aprila je imel predsednik ZB NOB Postojna intervju na Radiu 94, v njem je spregovoril o dnevu osvobodilne fronte in predstavil delovanje postojnskega združenja za vrednote NOB.

Katja Vuga

Preddvor:

Ob letošnjem 27. aprilu, prazniku dneva upora proti okupatorju, smo obnemeli, ko so spominska obeležja padlih partizanov, talcev, taboriščnikov, ilegalcev nemo in tiho občemela v tišini. Bili smo priče, da je tiste, ki se borijo za potvarjanje preteklosti in neizbrisnih narodovih zgodovinskih dejstev in resnic, prav epidemija koronavirusa zaščitila, da jim ni bilo treba pokazati čistega obraza in obuditi v besedi in pesmi sporočila hvaležnosti padlim in umrlim, ki so se borili proti okupatorju za ohranitev Slovencev, slovenstva in slovenske besede. Predstavniki Občinske organizacije ZB Preddvor smo se tudi letos 27. aprila pri osrednjih obeležjih NOB v Kokri, na Beli in v Preddvoru poklonil žrtvam okupatorja – v popolni tišini in molku, le z mislimi in položivijo simbolnih vencev zmage in večnega spominjanja.

Franci Ekar, foto: Slavko Prezelj

Smrečje:

Drugič zapored po dolгих letih ni bila organizirana slovesnost s kulturnim programom v Smrečju v spomin nečloveško mučenim in nato pobitim aktivistom OF iz Ljubljane, in to na predvečer zmage nad zavojevalci in fašizmom. Bilo pa je organizirano polaganje venca mestnega odbora ZB NOB Ljubljana, ki ga je ob navzočnosti in pozdravu častne straže Slovenske vojske skupaj s članom društva Zarja spominov Božom Kovačičem položila podpredsednica mestnega odbora ZB NOB Ljubljana Meta Verbič. Lepo vreme in navezanost na dogodek sta pripomogla k dobri udeležbi. Navzočih je bilo več kot 30 ljudi. Aktualni nagovor je imel predsednik društva, član partizanskega pevskega zbora Tone Zaletel pa je dodal kulturni pečat s partizansko melodijo na orglicah. Naslednje leto se zagotovo vrnemo k ustaljenemu in celovitemu dogodku – v Smrečju umrli si to zaslužijo!

Srečo Knafelc

Zgornja Polskava:

23. marec 1945 je bil žalosten dan na pragu svobode. Takrat so Nemci v Gaju na Zgornji Polskavi ustrelili 30 talcev. Leta 1950 je dal okrajni odbor ZB NOV Maribor postaviti spomenik. Na osrednji plošči so napisana imena

talcev, na obeh stranskih pa imena domačinov, ki so padli v narodnoosvobodilnem boju.

Takratni župnik Ivan Orel je napisal: »Glej, tam v tistem gaju trideset junakov spi. Obišči kraj, kjer tekla je slovenska kri.« Spomenik je delo arhitekta Staneta Lovšeta. Prva leta po vojni je bil spomin še zelo živ. Na komemoracijah se je zbirala množica ljudi, pa tudi v zadnjih letih je bilo veliko udeležencev. V spomin na ta dogodek Krajevna skupnost Zgornja Polskava praznuje svoj krajevni praznik. Eden od pomembnih dogodkov ob praznovanju je tudi komemoracija ob grobu talcev. Letos v času covidne epidemije so se v organizaciji KS Zgornja Polskava in KO borcev za vrednote NOB Zg. Polskava prireditve udeležili le delegacije zveze slovenskih častnikov in predstavniki veteranske organizacije občine Slovenska Bistrica, predstavniki občinske organizacije borcev za vrednote NOB Radeče, predstavniki KS, lovske družine in predstavniki KO borcev za vrednote NOB Zg. Polskava s prapori in se poklonili padlim talcem. Spomin na nedolžne žrtve pa je toliko bolj zaživel v srcih navzočih, saj se vojne grozote ne smejo ponoviti. Prisotne sta nagovorila predsednik domače KS Uroš Klajderič in podpredsednik KO ZB NOV Marjan Ravš.

Jožica Ravš

Črnomelj:

Letošnje leto za neposredno zasedanje delegatov krajevnih organizacij in gostov sorodnih društev in organizacij, tistih, ki negujejo in razširjajo vrednote, izoblikovane v času boja za osvoboditev in obstoj danes samostojne in neodvisne Slovenije izpod okupatorskega terorja, ni bilo naklonjeno. Vzrok za to je pojav nove koronavirusne bolezni. Kljub vsemu se je izvršni odbor Združenja borcev za vrednote NOB Črnomelj odločil, da izvede obveznost sklica skupščine, vendar nekoliko drugače. Tako so bili članstvu poslani vsi dokumenti, ki jih sklic skupščine zahteva, s priloženimi kuvertami pa so člani na sedež

združenja lahko podali morebitne pripombe na predstavljeno poročilo. V poročilu ugotavljajo, da se število članov iz leta v leto zmanjšuje, predvsem zaradi starosti in umrljivosti, število novosprejetih članov pa je manjše od tistih, ki so zapustili združenje borcev. Na novo smo v organizacijo sprejeli 13 članov. Posebno pomembna za današnji čas je skrb za spominska obe-

ležja in spomenike NOB. V letu 2020 smo obnovili pet obeležij, obenem pa smo se dogovorili za obnovo še štirih, in sicer dveh na Stražnjem vrhu, po enega pa ob cesti v Griblje in v Starem trgu ob Kolpi. Članstvo je sodelovalo tudi v akciji Očistimo okolje ob lanskem dnevu zemlje. Žal dela programa spominskih slovesnosti nismo mogli uresničiti tako, kot smo načrtovali. Kljub vsemu smo se udeležili lokostrelskega tekmovanja za memorial Svibnik v spomin na požig vasi Svibnik med roško ofenzivo leta 1942, srečanja članov ZB za vrednote NOB ob 25. maju v Prelesju, Vranovega leta in srečanja partizanskih enot, ki imajo domicil v Beli krajini, na Otoku pri Metliki, praznika KS Črnomelj z obiskom spominskega obeležja, posvečenega napadu prvih partizanov na italijansko stražo železniškega mosta pri Vranovičih.

V počastitev občinskega praznika je bil organiziran pohod do mesta prvega zbora belokranjskih partizanov pri Miklerjih. Kljub epidemiji virusa, je bil ob dnevu mrtvih dostojno počaščen tudi spomin na komandanta NOV in POS Franca Rozmana - Staneta na Lokvah, poklonili pa smo se tudi belokranjskim žrtvam na Gričku in Gornjih Lazah. V preteklem programskem obdobju so priznanja ZB NOB Slovenije prejeli Boris Weiss zlato plaketo, KO ZB za vrednote NOB Črnomelj priznanje za najboljšo krajevno organizacijo v sestavi združenja ter praporščak KO Vinica Igor Jaketič posebno priznanje praporščaka.

Franci Jontes

Preža pri Kočevski Reki:

Osrednja slovesnost ob dnevu OF za občino Kočevje tradicionalno poteka v vasi Preža pri Kočevski Reki. Tudi letos je udeležbo krojila epidemija nove

koronavirusne bolezni. Od vasi ni ostalo skoraj nič, so pa ostali spomenik in boleči spomini na takratne dogodke. Pomen OF za slovenski narod in dogajanje današnjih dni je kritično povzel predsednik ZB za vrednote NOB Kočevje Jože Oberstar. Sledili sta recitaciji Živke Komac in Mije Rovtar. Dogodke na dan 27. aprila 1942 pa je po pretresljivih avtentičnih pričevanjih domačinov povzel vnuk ene od žrtev, Janez Maršič. Strahotni davek za našo svobodo je plačalo 16 domačinov, aktivistov in borcev, ki so jih fašistični okupatorji po strahotnem mučenju umorili s sekirami in drugim kmečkim orodjem.

Dušan Zamida

Stari trg:

V spomin na napad na okupatorsko postojanko v Starem trgu ob Kolpi, ki je bil 1. junija 1942, zaznamuje Krajevna skupnost Stari trg ob Kolpi svoj praznik.

Za napad na italijansko postojanko sta bili odrejeni dve četi Kočevskega bataljona in Belokranjska četa v sodelovanju s hrvaškimi partizani (skupaj okoli 130 partizanov). To naj bi bil prvi takšen napad na utrjeno sovražno postojanko v takratni ljubljanski provinci. Združenje borcev za vrednote NOB Črnomelj in Krajevna organizacija Stari trg ob Kolpi se vsako leto vključita v praznovanje spomina na ta dogodek. Letos smo ga zaradi epidemijskih zahtev združili s praznovanjem dneva mladosti. Poleg članov našega Združenja so bili z nami tudi predstavniki Združenja borcev za vrednote NOB Kočevje in KO Predgrad. V lepem popoldnevu in ob upoštevanju vseh epidemioloških ukrepov smo se najprej poklonili spominu na dogodke ob spominski plošči v Starem trgu ob Kolpi in nadaljevali druženje v Prelesju, kjer je prijetno zvenela partizanska pesem. Nagovorilo nas je nekaj posameznikov, ki so spregovorili o pomenu boja zoper okupatorja med NOB ter se nostalgичno spominjali časov, ko smo na ta dan praznovali dan mladosti – Titov rojstni dan. Razšli smo se pomlajeni v upanju in z željo, da se srečamo ob letu osorej.

Katarina Kapš

REKLI SO

Dr. Dragan Petrovec

pravnik, kriminolog penolog in kolumnist, *na spominski slovesnosti ob 76. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Ljubelj, v Podljubelju 12. junija 2021.*

»Ljuba Barbra. Ta svet ni več tvoj svet. Zapustila si ga že pred leti. A četudi bi bila še med

nami, ta svet danes ne bi bil tvoj svet, svet iz pesmi, ki si jo napisala in pela in po kateri so si ljudje podali roke.

Če od nekod zreš nanj, si žalostna. Tvoja želja se ni izpolnila. Zapisala si: In naj ne vrne se med nas krvi in mržnje težki čas. Morda se bo želja izpolnila, ko bomo zbrali dovolj poguma in se uprli. Da, upor. Upor z besedo. Upor s pesmijo. Upor z resnico, ki mora biti v naših besedah. Upor brez nasilja, a upor vsak dan, proti vsaki krivici. Vsi, ki polagamo vence, spletene iz rož, besed ali glasbe, na te svete kraje nečloveškega trpljenja in premnogi smrti, vemo in gledamo, kako se zlo razrašča. Spoznavamo, da nismo dovolj pogumni, da bi se z njim borili brez omahovanja, brez preračunljivosti in nepopustljivo.

Preveč je politikov, ki sejejo sovražstvo, in politikov, ki to dopuščajo in mirno opazujejo ali pa se pretvarjajo, da ni nobene nevarnosti. Najbolj tragične žrtve preteklega časa so se spremenile v neusmiljene maščevalce in sejalice smrti. Oporo jim dajejo številne učene glave, ki ustvarjajo teorije, kakršna je na primer tista o upravičenosti preventivnega etničnega čiščenja. Ustvarjeno je največje taborišče na svetu, Gaza, s skoraj dvema milijonom ljudi.

Ljuba Barbara, pišeš in poješ o otrocih, ki so enaki po vsem svetu. Res je, rodijo se povsod enaki, a umirajo zelo različno. V Gazi, v valovih Sredozemskega morja in še marsikje umirajo drugače kot v Evropi. Umirajo nedolžni, le kakšen bi sicer bil otrok, in ne vedoč, zakaj morajo umreti.

Kadar nam prikazujejo slike iz taborišč, je eden najpogostejših prizorov deklica, ki si zavija rovak in pokazuje vtetovirano številko na podlatti. Človek, otrok je postal oštevilčeni predmet v inventuri za odpis, izbris, uničenje. A tovrstno žigosanje nam ni tuje niti danes. Podobno smo Slovenci izbrisali več kot pet tisoč pri nas živčih otrok. In še pred nekaj leti ni bilo prostora v dijaškem domu prav blizu nas za šest begunskih otrok. Pravzaprav je tam bil prostor, a ni ga bilo v naših srcih.

Barbara, tvoja pesem ne sme biti zaman. Ne sme se izgubiti s teboj. Tvojih besed ne sme raznesti veter, da se ne bi več slišale. Ponesti jih mora med vse ljudi, da iz njih vzkljujejo upanje, vera, moč in pogum za spremembe.

Če se kdaj srečamo, ljuba Barbara, naj se srečamo s čisto vestjo, da smo se borili za tvoje besede in da tvoja pesem ni bila zaman.«

Natalie Kauther

veleposlanica Zvezne republike Nemčije, *ob odkritju plošče v spomin na Josipa Vidmarja ob 80. obletnici slovenskega upora proti fašistični okupaciji v Ljubljani, 26. aprila 2021*

»Prav Nemci? To so si morda nekateri mislili, ko je Zvezna republika Nemčija leta 2016 kupila to

hišo in jo od takrat uporablja kot rezidenco nemškega veleposlanika.

Prav Nemci v hiši, v kateri se je pred 80 leti na povabilo Josipa Vidmarja začel slovenski upor proti fašistični okupaciji. Nemci, katerih okupacija in nepredstavljiva grozodejstva proti slovenskemu prebivalstvu so bili glavni povod za ustanovitev takšnega uporniškega gibanja. Krivice, ki jih je takrat storila moja država, so neločljiv del nemške zgodovine.

Tega se od trenutka, ko je najina predhodnica, veleposlanica Anna Prinz, predlagala nakup te hiše, zavedava tudi midva. Tako kot ona tudi midva v funkciji nemških veleposlanikov čutiva veliko odgovornost, da s to hišo in njeno zgodovino ravnava skrbno in ohranja spomin na to, kar se je tukaj dogajalo pred 80 leti.

Zavedava se, da je slovenski pogled na ta del zgodovine neenoten, od časa do časa tudi razhajajoč. Da sta ta dogodek in čas, ki mu je sledil, predmet ostrih razprav in globokih vrzeli. Nimam pravice, da bi kot gostja v vaši državi delila nasvete, zlasti kot Nemka ne. Lahko pa izrazim svojo hvaležnost za to, da smo bili Nemci po vsem tem trpljenju in grozotah, ki jih je naša država prizadejala neštetim ljudem, ponovno sprejeti v skupnost narodov. Za nas je to, da lahko do nekoč najhujših sovražnikov danes gojimo globoko prijateljstvo in se skupaj zavzemamo za boljši, pravičnejši svet, res veliko darilo.

To je zahtevalo iskren vpogled vase in veliko mero preudarnosti in dobronamernosti drugih, da so bili pripravljeni začeti novo poglavje in se skupaj ozreti v prihodnost. Pri tem pa zgodovine nismo izključili. Nasprotno. Trdno sem prepričana, da ni mogoče oblikovati skupne prihodnosti, ne da bi se zavedali preteklosti v vsej njeni kompleksnosti in protislovnosti.

Ta kompleksnost in to, da dopustimo in zmoremo prenesti perspektivo drugega, predvsem pa da tudi vidimo trpljenje drugega, nam lahko pomagata, da se osvobodimo ohromelosti, ki jo je povzročila preteklost, in skupaj oblikujemo mirno prihodnost.

Spomniti se želimo začetka zgodovine, ki se je začela aprila 1941 na tem mestu. Danes ne bi stali tukaj, če ne bi prav Nemci prevzeli nase neizmerne krivde. Želimo, da gostje te hiše poznajo njeno zgodovino. Da se podučijo, kaj se je tukaj pred osemdesetimi leti zgodilo in začelo. Zato smo se odločili, da v sodelovanju z Muzejem novejšje zgodovine Slovenije namestimo ploščo, ki bo spominjala na ta zgodovinski dogodek. To ploščo želimo danes slovensko odkriti. Vsem se iskreno zahvaljujem, da ste ob tej priložnosti danes prišli k nam.«

Marijan Križman

predsednik ZZB NOB Slovenije, *ob 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in prazniku dela, 26. aprila 2021.*

»Čeprav ne bo državne slovesnosti ob enem največjih praznikov slovenskega naroda,

bomo obletnico upora proslavili tako, da bomo preko spletnih omrežij in lokalnih televizij dosegli vse kraje in veliko večje število gledalcev, kot bi se nas lahko zbralo na največjem trgu v Ljubljani.

UPOR, ZMAGA, SVOBODA je geslo letošnjega praznovanja. Temeljna točka OF o pravici slovenskega naroda do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve in združenja z drugimi narodi, se je uresničila pred 30 leti.

Ob 80. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda je Predsedstvo ZZB za vrednote NOB Slovenije sprejelo posebno spomenico, s katero poziva svoje članstvo in širšo slovensko javnost k spoštovanju temeljnih človekovih pravic in vrednot upora, svobode, solidarnosti in enakopravnosti.

Slovensko ozemlje so med drugo svetovno vojno zasedle in razkosale nacistična Nemčija, fašistični Italija in Madžarska. Razkosanju se je pozneje pridružila tudi Neodvisna država Hrvaška. Slovenski narod je bil obsojen na nasilno potujčenje in uničenje, zato so vsi napadalci nad Slovenci zagrešili strahotne zločine.

Častni odgovor na zasedbo je pomenila ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda (27. aprila 1941), ki je v najtežjih okoliščinah vsestranskega nasilja in grozodejstev v času druge svetovne vojne vodila boj za osvoboditev in združitve Slovencev.

Na Slovenskem med drugo svetovno vojno ni bilo državljanske vojne, ker ta v razmerah okupacije ni mogoča in ker so se maloštevilni nasprotniki partizanov borili pod neposrednim poveljstvom fašističnih in nacističnih oboroženih sil – domobranci celo pod neposrednim poveljstvom zločinske organizacije SS. Krivdo za bratomorni boj nosijo tisti cerkveni in posvetni politiki, ki so lastne koristi postavili pred narodov obstoj, sprejeli orožje od smrtnih sovražnikov narodne skupnosti ter se s tem za vedno zaznamovali s sramoto izdajstva.

ZZB za vrednote NOB zavrača sedanje poskuse »sprave« in poštenja, saj temelji današnja »sprava« predvsem na potvarjanju zgodovine za politične obračune in preobračanju zločincev v žrtve. Z enačenjem osvobodilnega boja z izdajstvom in kolaboracijo se uničuje slovenski zgodovinski spomin.

Tovarišice in tovariši, znova je nastopil čas za OF slovenskega naroda, ki mora združiti vse ljudi, ki jim ni vseeno, kam gre ta svet, kam nas vodijo vladajoči.«

PREJELI SMO

Tovariši borci za vrednote NOB!

Naš idejni zaveznik, priznani slovenski sociolog Rastko Močnik, nam je primazal krepko zaušnico, ko nas je, borce za vrednote narodnoosvobodilnega boja, ozmerjal s kolaboranti ZDA in NATA. Pred vstopom v Severnoatlantsko zavezništvo, ki ni bilo več obrambna organizacija, je takratno vodstvo naše organizacije podprlo vladajočo elito v želji, da se pridruži zavezništvu demokratičnih držav »stare Evrope« pod skrbništvom takrat največje politične, vojaške in gospodarske sile. Leta 2003 je bila ob evforiji takratne slovenske politike pa tudi naivnih osamosvojiteljev razumljiva težnja, da se »slovensko pišče stisne pod krilo beloglavega orla«, ki v krepkih poleg oljčne vejice – simbola miru – drži še zajeten šop puščic – simbol vojne. Ne razumem pa tovarišev v takratnem predsedstvu, večine partizanov na vodilnih poveljniških in komisarskih položajih v času narodnoosvobodilnega boja in nekaterih vodilnih poveljnikov enot tedanje JLA, ki je od osvoboditve pa do konca za glavnega morebitnega nasprotnika imela prav NATO. Če že niso ti tovariši imeli korajže, da nasprotujejo NATU z argumenti, bi bili lahko modro tiho. Edini, ki je takrat nasprotoval vstopu v NATO, je bil tovariš Novljan – general Lado Ambrožič.

Toda kje smo danes, borci za vrednote NOB in OF? Bili smo del protifašistične koalicije svobodnih in demokratičnih držav. Danes smo v Zavezništvu skupaj z nekdanjimi našimi okupatorji. So se vodilni oblastniki teh držav v 75 letih od konca vojne opravičili za zločine takratnih njihovih državljanov nad našimi ljudmi? Nasprotno! Odirajo jame – fojbe, ki naj bi jih Titovi partizani napolnili z nedolžnimi ljudmi, katerih krivica naj bi bila, da so italijanskega rodu. Kdo nam je pošiljal protikomunistične vojščake Matjaževe vojske, borce za neodvisno hrvaško državo, borce za vrnitev kralja Petra? Ti protikomunistični borci so prišli z orožjem naših zaveznikov in podpirale so jih njihove tajne službe. Bilo bi pošteno, da zdaj kot »enakopravni« in »pogodbeni« partnerji te zadeve uredimo. Nekateri naši »boljši« zavezniki rišejo nove zemljevide in si prisvajajo tudi naše kraje.

Sodelujemo tvorno z njihovimi protifašisti. Če že njihov predsednik države ne zmore stopiti k spomeniku v Gramozni jami ali na taborišču Kampor na Rabu, bi vsaj tovariši protifašisti izkazali spoštovanje do dejansko nedolžnih Slovencev in Hrvatov.

NATO je z vojsko vstopil v sosednje države, da bi jih obvaroval pred morebitno agresijo ruske vojske. V baltskih državah živi precej državljanov nekdanje Sovjetske zveze, predvsem Rusov, ki

so jim te nove »demokratične« države odvzele nekdanje pravice, predvsem ruski jezik. Ruski predsednik je že ostro povedal, da svojih rojakov v teh državah in Ukrajini ne bo pustil na cedilu. Ko so te nove države objavile željo po vstopu v NATO, Putin temu ni glasno nasprotoval, samo odvrnil jim je, »da ne bodo nič bolj varni«. Naša organizacija je nekaj let nazaj imela zelo pristne tovariške odnose z veterani Ruske federacije. Danes smo »modro« tiho. Najbrž na ukaz iz NATA!?

Našega glasu ni bilo slišati, ko je minister vojske Tonin kupil za našo vojsko 600 kompletov opreme za preprečevanje demonstracij na Kosovu. Tudi danes smo tiho, saj je te čelade, pendreke in drugo pokazal minister policije Hojs na zadnjih protestih v Ljubljani. Svoboda naj bi bila največja vrednota, za katero naj bi se borili. Za naš denar nam hočejo vzeti svobodo. S pendreki bi šli na nas, mar ne? In veliki vodja bo ponovil nekega drugega vožda »Niko ne sme da vas bije!« in povedel nas bo v podobno nesrečo, kot je oni one svoj narod in druge jugoslovanske narode.

Naša politična opozicija in tudi naši preprosti ljudje nasprotujejo porabi 780 milijonov evrov za nakup orožja in vojaške opreme. Že peto leto zapovrstjo vrhovni poveljnik Pahor podeljuje »cveke« Slovenski vojski. Letos je za delovanje v miru le dal zadovoljivo, medtem ko je za vojno SV nesposobna. Ste prepričani, da bodo na Muri in Dravi ali Sotli in Kolpi morebitnega napadalca zastavili Italijani, Španci in Portugalci ali celo Američani? Slovenci se bomo borili, kot so se Maistrovi borci leta 1918, kot naši borci, za katerih vrednote se mi danes borimo, v letih 1941–1945. In veliki vodja je orožje prodal, vojake razpustil in še vedno nam zatrjuje, da nas bo NATO obranil pred sovragom z Vzhoda.

Borčevska organizacija ni nasprotovala vstopu Slovenije v NATO leta 2003, ker smo naivno verjeli v njegovo obrambno vlogo, čeprav nasprotnika v Evropi ni bilo videti. Danes nismo skupaj z ljudstvom proti pošiljanju naših fantov in deklet na tuja bojišča za naš denar. V letu dni smo se zaradi pandemije zadožili čez vsako razumno mero, predtem pa prodali gospodarstvo tujcem, hkrati pa kupujemo orožje, ki ga za obrambo domovine ne potrebujemo. Nekaj več pokončnosti do zahtev NATA bi vsaj mi zmogli, če je že naša politika preveč ponižna.

Milan Gorjanc

OBLETNICA – 6. junij 1941

80 let od izгона Slovencev iz njihovih domov

Šesti junij je dan, ko se je leta 1941 v okviru programa raznarodovalne in genocidne politike okupatorskih oblasti začelo množično izseljevanje Slovencev iz njihovih domov, vanje pa so naselile kočevske in druge Nemce, Avstrijce, Italijane in Madžare. Cilj fašistov in nacistov je bil izbrisati Slovenijo in Slovence z zemljevida Evrope. Že leta 1941 so izgnali 63.000 Slovencev, od tega 45.000 v nemška izgnanska taborišča in na ozemlje tretjega rajha, 10.000 na Hrvaško, 7.500 v Srbijo. Namen je bil jassen: narediti deželo spet nemško! Zato 6. junij slovenski izgnanci zaznamujejo kot svoj dan. Leta 1991 je bilo ustanovljeno Društvo slovenskih izgnancev 1941–1945, ki ga vodi Ivica Žnidaršič.

Izgon naj bi potekal v štirih valovih in naj bi zajel od 220.000 do 260.000 Slovencev. Načrtovali so, da bodo vse predvidene izgnali v petih mesecih. Ustanovili so več taborišč za izgon: v Meljski vojašnici v Mariboru, trapistovskem samostanu na gradu Rajhenburg in škofijskih zavodih v Šentvidu pri Ljubljani, manjša zbirna središča so bila v kapucinskem samostanu in Starem piskru v Celju, na gradu Borl pri Ptuj in v Šmartnem pri Slovenj Gradcu na Štajerskem, v Begunjah in Goričanah pri Medvodah na Gorenjskem.

Po končanih rasnih, političnih in nacionalnih pregledih je nemška uprava začela izgon: prvi val – izgon vseh slovenskih izobražencev. V njem so bili zajeti učitelji, profesorji, duhovniki, sodniki, uradniki

Grad Rajhenburg nad Brestanico

Razstava Slovenski izgnanci 1941–1945

Na Gradu Rajhenburg v Brestanici so leta 2014 odprli novo stalno razstavo *Slovenski izgnanci 1941–1945*, ki v petih svežnjih predstavlja izgon Slovencev med drugo svetovno vojno. Obiskovalci dobijo vpogled v raznarodovalne ukrepe okupacijskih oblasti. Na velikem zemljevidu so zaznamovani taborišča in kraji izгона, s katerimi je povezana usoda 80 tisoč izgnancev in beguncev. Avtorici razstave sta mag. Monika Kokalj Kočevar in Irena Fürst, organizator pa Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Spominski plošči na gradu Rajhenburg

in zdravniki. Drugi val – izgon večine ljudi, ki so se naselili na Gorenjsko in Spodnjo Štajersko po letu 1914. V ta sveženj so spadali predvsem primorski Slovenci, ki so se v času prve svetovne vojne in po njej množično naseljevali na ti dve območji. Tretji val – izgon ljudi z obsavsko-obsoteljskega območja, kjer so hoteli naseliti Nemce s Kočevskega. Četrty val – izgon vseh, ki ne bi zaprosili za sprejem v nemški raznarodovalni organizaciji ali jih Nemci iz rasnih in političnih razlogov ne bi hoteli sprejeti vanju.

V prvem valu so v 17 transportih izgnali v Srbijo 7200 slovenskih izobražencev. 11. julija pa so že začeli izganjati na območje Neodvisne države Hrvaške. Tja so izgnali 21 transportov s približno 10.000 izgnanci. Izgon na Hrvaško in v Bosno so končali 27. septembra 1941. Izgnane v Srbijo so na svoje domove sprejele srbske družine, nekateri pa so bili v izgnanskih kolonijah. Tudi na Hrvaškem jih je bilo veliko pri hrvaških družinah ali pa na domovih izgnanih Srbov. Izgnani Slovenci so se kmalu začeli vključevati v odpor proti okupatorju.

Tretji val izгона je zajel prebivalce obsavsko-obsoteljskega območja. Vsi izgnanci tretjega izselitvenega vala so bili izgnani prek taborišča Rajhenburg, tega je nemška okupatorska uprava uredila v drugi polovici maja leta 1941. V gradu so imeli svoje upravne in bivalne prostore, izgnanci pa so na svojo usodo čakali v trapistovskih hlevih v bližini gradu. Ker hlevi niso zadoščali za to-

likšno množico izgnancev, so poleg njih postavili še večje število lesenih barak. Aprila leta 1942 je bilo to taborišče ukinjeno in uredili so manjše taborišče pri železniški postaji v Rajhenburgu. V času od 23. oktobra 1941 do konca julija 1942, ko je bilo taborišče Rajhenburg ukinjeno, je bilo v 62 transportih izgnanih v Nemčijo približno 37.000 Slovencev, 18.000 pa jih je pred nasilnim izgonom pobegnilo, kar je pomenilo 83 odstotkov prebivalstva Posavja in Obsotelja. Največ jih je bilo izgnanih v Šlezijo in na Saško, pa tudi v vse druge nemške pokrajine.

Četrtega vala – ljudi, ki so bili predvideni za izgon iz rasnih in političnih razlogov – nemškemu okupatorju ni uspelo izgnati v obsegu, ki je bil predviden. So pa izgnali približno 1000 koroških Slovencev, 220 ljudi s Štajerskega, ki so jih ocenili kot sposobne za ponemčenje, približno 4200 svojcev partizanov in ubitih talcev z Gorenjskega, medtem ko število svojcev partizanov in ubitih talcev s Štajerskega ni natančno ugotovljeno. Izgnali pa so tudi prebivalce požganih vasi na Primorskem v letu 1944. Tudi število teh ni natančno ugotovljeno. Po končani vojni so se izgnanci začeli vračati na svoje domove. Približno 2400 jih je za vedno ostalo v tuji zemlji. Vračanje v domovino je bilo dolgotrajno, veliko izgnanih se je vrnilo šele jeseni 1945. Doma so našli večinoma izropane hiše, neobdelana polja in posekane vinograde.

Jožica Hribar

ENERGIJA PLUS

KJER JE PRAVA ENERGIJA DOMA.

27% POPUST NA CENO ELEKTRIČNE ENERGIJE

za nove gospodinjske
kupce do konca
leta 2021.

VEČ O TEM

Pravica do pridobitve ugodnosti traja do 31. 8. 2021.

Popust velja na ceno električne energije za paket Novi na plusu 2019 in Dvojni plus 2019 za nove gospodinjske kupce in ne vključuje popusta na omrežnino in druge prispevke. Vsa pravila in pogoji akcije so dostopni na energijaplus.si.

080 21 15 • 02 22 00 115 • info@energijaplus.si • energijaplus.si

ELEKTRIKA

JUBILEJI

103 leta Stanka Kušljan

Predsednik ZZZB za vrednote NOB Slovenije Marijan Križman je v družbi predsednika Pokrajinskega sveta ZB NOB Dolenjske in Bele

krajine Boruta Likarja in predsednika ZB NOB Šentjernej Matjaža Zagorca obiskal partizana in spomeničarja Stanka Kušljanca,

najstarejšega Šentjernejčana, ki je 30. maja stopil v 103. leto svojega življenja. Delegacija se je tovarišu Kušljanu zahvalila za ves čas in trud, ki ga je neutrudno posvečal ohranjanju spomina na partizanski boj ter prenos vrednot NOB na mlajše rodove.

Stanko Kušljan se je rodil v za tiste čase dobro stoječi družini, ki se je v Šentjernej ukvarjala z žaganjem lesa in mlinarstvom. V času napada in kapitulacije Jugoslavije je Stanko služil vojaški rok v Boki Kotarski. Takoj po vrnitvi se je v domačem kraju pod vodstvom OF vključil v organiziranje upora proti okupatorju. Vključen je bil v tajno zbiranje orožja, ki se je prikrito

skladiščilo tudi pri njih doma. 9. marca 1942 je v družbi svojih somišljenikov (Franc Pirkovič - Čort, Maks Vale in drugi) odšel v partizane. Na začetku je bil član Novomeške čete, pozneje Gorjanske čete oziroma bataljona in na koncu Cankarjeve brigade. Rad se spominja neposrednega reševanja letalcev leta 1944 iz sestreljenega ameriškega bombnika B-24, Liberator. Na Hrvaškem je bil leta 1944 tudi ranjen in zdravljen v bolnišnici Zg. Hrastnik v Kočevskem rogu. Je nosilec najvišjega priznanja partizanske spomenice.

Po vojni je bil zaposlen v ljudski milici, delal je tudi v šentjernejški Iskri, bil četrtoletni predsednik

krajevne skupnosti Šentjernej, tri desetletja je vodil krajevno organizacijo ZZZB za vrednote NOB Šentjernej, manjkal ni niti v gasilskih vrstah. Je častni član Gorjanske čete, ki na prireditvah in proslavah simbolično predstavlja Gorjansko četo oziroma bataljon iz časa narodnoosvobodilnega boja, partizanski boj, njihove vrednote in lik partizana. Kot upokojenec je vsekozi dejaven, redno se udeležuje borčevskih spominskih slovesnosti na Javorovici in drugod. Zdravje Stanku dokaj dobro služi, predvsem pa je še bistrega duha in dobrega spomina.

S. B.

100 let Bože Ghaffin

V Bistrici pri Trziču je 22. aprila praznovala svoj visoki življenjski jubilej tovarišica Boža Ghaffin, starejšim Trzičanom znana kot Ziblerjeva Boža. Ob častitljivi stoti

obletnici njenega rojstva smo našo tovarišico obiskali Branko Plajbes, predsednik KO ZB NOB Bistrica, Jure Jerkič, predsednik ZB NOB Trzič, ter družinska znanka in čla-

nica KO ZB NOB Križe Žaneta Jerkič. Toplo smo ji stisnili roko in s šopkom rož čestitali, zaželeli smo ji zdravje in lepo praznovanje.

Boža je imela na praznični dan veliko obveznosti, zato je bil naš obisk kratek, vendar dovolj dolg, da smo ob njenem praznovanju poklepetali o današnjih vsakodnevnih dogodkih, medsebojnih odnosih in utrinkih polpretekle zgodovine. Boža Ghaffin ima zanimivo in polno življenjsko zgodbo. Med vojno je bila članica odporiškega gibanja in z doktorjem Premrhom je pomagala internirancem uničevalnega taborišča na Ljubelju. Med mladimi taboriščniki je spoznala tudi svojega moža, ki je bil član francoskega odporiškega gibanja

in je bil kot dvaindvajsetletni fant poslan iz Mauthausna v ljubeljsko taborišče. Krutost vojne pa je tudi sama doživela v bunkerju begunjskih zaporov, od koder jo je rešila njena sestra.

Svetla pota življenja pa so jo vodila skozi mesta Split, Rim, Buenos Aires, Dunaj in Pariz, kjer sta z možem Francoisom Ghaffinom preživela kar 37 let. Tovarišica Boža je kot slovenska priča nečloveških časov sodelovala tudi v francoskem dokumentarnem filmu Kopalni so predor za rajh, ki pripoveduje o krutih razmerah, v katerih so nemški vojni ujetniki gradili predor Ljubelj. Spomni se Mavčkovega Joža – Šilarjevega Joža iz Bistrice (1923–2000), ki je bil komandant

Kokrškega odreda in je maja 1945 rešil taboriščnike na Ljubelju, sicer bi jih Nemci odpeljali, verjetno tudi postrelili.

Da ni pozabila na vojni čas in razmere, v kakršnih se znajdejo navadni preprosti ljudje, priča njena nesebična pomoč sorodnikom njenega zeta v okupiranem Sarajevu. Kljub častitljivi starosti in mnogim preizkušnjam v življenju se naša Trzičanka veseli obiskov in rada obuja spomine. Njena življenjska pot je živi del naše zgodovine, ki naj nam bo tudi v opomin in zgled, kako preizkušnje usmerjajo naše ravnanje. Ob obisku pa smo ji zaželeli predvsem zdravja.

ZB NOB Trzič

100 let Nade Cuder

Nada Cuder, rojena Braz, po domače Flekecova, je 5. junija v Vodencah pri Bovcu, kjer živi pri hčeri Tattjani, praznovala častitljivih sto let. Kot dekle je živela v Srpenici in bila občasno zaposlena kot služkinja pri premožnejših družinah v Trstu. Na začetku druge vojne se je vrnila

domov in delovala kot aktivistka in predvsem obveščevalka OF. Nosila je poročila o stanju Borisu Hoznerju, Jurnu, v Sočo. Njo in Milo Rot iz Žage, Frjanovo, je organizirala Anica Čopi - Danila, Žužkova iz Čes-soče. Nemcem ju je izdal župnik Mirko Mazora. Da jo je izdal prav

župnik na Srpenici, je prepričana, ker so bili pri njem prejšnji večer, zjutraj pa so ju že aretirali in odpeljali v koncentracijsko taborišče Auschwitz.

V taborišču so Nadi na roko vtetovirali št. 81624. Stražile so jih ženske, ki so jih pogosto bičale z jeklenimi korobači. Delati so morale po 12 in več ur na dan. Najprej so z velikimi macolami za železnico tolkle kamenje, potem so popravljale ceste in ulice, ki so bile poškodovane zaradi zavezniških bombardiranj, nazadnje pa so v tovarni izdelovale letalske bombe. 27. januarja 1945 so jih osvobodili Rusi. Najbolj si je zapomnila kupe moških in žensk, ki so bili namenjeni sežigi ali skupnemu pokopu v jami. Ti ljudje so bile zneseni na kup, vendar so še živeli. Ko so osvobodili jetnice, je Nada z Milo Rot in

drugimi ženskami potovala domov, vendar najprej v notranjost Poljske in nato čez Nemčijo, peš skozi Potsdam in Berlin ter nato z železnico in peš čez Madžarsko v Beograd, Zagreb in Ljubljano ter čez Jesenice na Most na Soči in peš domov. Ko jo je mati zagledala na domačem pragu, se je onesvestila.

Svojci so slavljenci ob visokem jubileju pripravili pristrčno slovesnost, najbolj pa jo je presenetila tako pestra družina. Z vsakim od obiskovalcev je pokramljala in se veselila vsakega posebej. Nada Cuder se pri svojih stotih letih zelo dobro drži.

Ob svojcih so ji čestitke izrekli še župan občine Bovec Valter Mlekuž, ki ji je še posebej čestital za njen pogum in pokončno držo v življenju, predstavnica Rdečega križa Slovenije – enote Bovec, predstav-

nica Župnijske Karitas Bovec, Mitja Cuder, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, in Rok Uršič, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin, ki je slavljenco v imenu vseh nagovoril in na kratko opisal grozovito obdobje, ki ga je preživela v koncentracijskem taborišču Auschwitz.

Slavljenci je zapel Moški pevski zbor Golobar pod vodstvom Danila Durjave, za prijetno razpoloženje ob še bolj prijetnem druženju pa je poskrbel harmonikar Rene Zorko. Za spomin so nastale številne fotografije, med njimi tudi fotografije štirih generacij. Vsi prisotni so slavljenci Nadi Cuder, ki ima še vedno dober spomin, le sluh in vid sta opešala, zaželeli še veliko zdravih let.

Mitja Cuder, Milan Štulc

100 let Alojza Hermana

Tovariš Lojze, kakor ga kličemo prijatelji, se je rodil 29. maja 1921 v Zalogu pri Ljubljani. V revni družini je bilo šest otrok. Družina se je težko preživljala z eno samo plačo starejše sestre, zato si je že v meščanski šoli skušal najti priložnostno delo.

Do začetka druge svetovne vojne je končal šolo keramičarja v Ljubljani. Po številnih protifašističnih dejavnostih na domačem terenu in članstvu pri Sokolu je pri dvajsetih letih septembra leta 1941 odšel v partizane in kmalu postal oficir. Bojeval se je v II. grupi odre-

dov, v Tomšičevi brigadi, Prešernovi brigadi v IX. korpusu, Zaščitnem bataljonu in 31. diviziji.

Med vojno je konec leta 1943 hudo zbolel in oslabil, tako da je več mesecev preživel v bolnišnici Franja, kjer je bil celo imenovan za bolnišničnega komisarja. Konec vojne je dočakal z IX. korpusom in v korakanjem partizanov v osvobodjeni Trst. Leta 1951 je bil demobiliziran in v vojski je ostal do leta 1952, nato pa se je vključil v civilno službo. Služboval je v Vipavi, Kopru, Celju, Postojni, Idriji in Ljubljani.

Ves čas je bil Alojz družbenopolitično angažiran. Od leta 1949 je član Zveze borcev. Bil je sekretar ZB NOV v predsedstvu mestnega odbora Ljubljane, sekretar občinskega komiteja ZB mesta Ljubljane, leta 1962 je postal član CK

ZKS in ostal dejaven do upokojitve leta 1978.

Ženo Nado, žal že pokojno, je spoznal v partizanih. Ima dve hčeri, Dušico in Bogdano, v vsakdanjem življenju ga razveseljujejo vnuki in pravnuki. V krajevni organizaciji ZB Dolomitskega odreda je skromen in pristrčen član, vedno prisoten na srečanjih. Bil je tudi dejaven član nadzornega odbora in je vsem generacijam svetel vzgled pokončnega človeka. Je nosilec vrste priznanj: partizanske zvezde s srebrnim vencem, reda dela z rdečo zvezdo, reda bratstva in enotnosti in medalje za hrabrost ter zlate plakete ZZZB NOB Slovenije.

Ob njegovi stoletnici so mu njegovi sostanovalci v sodelovanju s krajevno organizacijo ZB Dolomitskega odreda pripravili pristrčno

praznovanje. Pred blokom, kjer živi, so ga draveljski gasilci pozdravili z zvoki harmonike, Alojz pa je zbranim povedal nekaj anekdot iz svojega življenja in izdal recept, kako dočakati sto let. Vstaja ob sedmi uri in potem nekaj časa telovadi, zatem zajtrkuje. Še pri 85 letih je pri počitniški hišici plezal po drevesih, jih obrezoval in obiral sadeže. Ne mine dan, da ne bi pojedel jabolka. Vsak dan se odpravi tudi na kratek sprehod.

Praznovanje se je nadaljevalo v Osnovni šoli Dravljje, kjer so mu hčeri in njegovi vnuki ter pravnuke pripravili zanimiv kulturni program. S svojo prisotnostjo ga je počastil tudi predsednik države Borut Pahor, ki mu je ob tej priložnosti podelil posebno priznanje.

Tatjana Žargi

IMELI SMO LJUDI

Franc Sever - Franta

Poslovil se je le nekaj tednov po svojem 98. rojstnem dnevu, ki ga je praznoval še sredi ostrih koronskih ukrepov, kar pa njegovih najtesnejših prijateljev ni odvrnilo od tega, da se ne bi zbrali pred njegovim najljubšim lokalom in z njim nazdravili – četudi s kavo v papirnatih kozarcih in na zapovedani razdalji. Ni skrival, kako zelo je srečen, da znova vidi svoje tovariše, prijatelje in precej mlajše sopotnike, ki so vstopali v njegovo življenje in mnogi postajali del njegovega omizja. In s tem del njegovega »štaba«, kakor smo v šali rekli koticu v lokalu, ki smo ga kakšno posebno jutro skoraj v celoti zasedli njegovi somišljeniki, občudovalci in ljudje, ki so samo prišli mimo, ga pozdravili, mu stisnili roko in se mu zahvalili za njegove javne nastope, izrečene misli.

V medijih so ga ob smrti opisovali kot legendarnega slovenskega partizana, vojaškega pilota, poveljnika letališča na Batajnici, Zemunu in Plesu pri Zagrebu; kot direktorja letališča Brnik in Inex Adrie Airways. In seveda kot poveljnika, ki je v tistih mrzlih marčevskih dneh leta 1945 na zasneženi Menini planini uspel iz sovražnikovega obroča rešiti skoraj 500 borcev. K temu je poleg premišljene taktike in drznosti komaj 22-letnega komandanta v veliki meri pripomogla tudi sreča, česar ni nikoli zanikal, a kot vemo, sreča pač spremlja pogumne.

In poguma Francu Severju Franti ni manjkalo: ne leta 1941, ko je proti volji očeta komaj polnoleten pobegnil v partizane; ne takrat, ko je postal kurir legendarnega Franca Rozmana Staneta, najvplivnejše osebnosti v njegovem življenju; ni

mu ga primanjkovalo v številnih bitkah skozi štiriletni narodnoosvobodilni boj, ne na Menini planini, pa tudi ne nekaj mesecev pozneje, ko je šel kot predstavnik narodnoosvobodilne vojske Slovenije mimo večtisočglave množice poražene umikajoče se vojske na

pogajanja k njihovim predstavnikom na Koroškem.

Svoje bogato življenje je opisal v treh knjigah: Past na Menini planini, Leta odločitev in Letališče ali lovišče, vse tri je z enakim žarom predstavljal po vsej državi in v zamestvu. Izzareval je neverjetno karizmo, kakršno imajo le veliki ljudje po dejanjih in široki po razmišljanju. Kljub številnim razočaranjem nad politiki in politikom pa ni nikoli izgubil vere v ljudi. Iskreno je verjel v mlade. Ko je pred nekaj leti k njemu prišel režiser Dejan Babosek z idejo, da o bitki na Menini planini posname film, se je takoj navdušil. Ni dvomil o mladem režiserju in še manj o mladi ekipi. Za Domna Valiča, ki ga je upodobil v filmu Preboj, je rekel, da mu je kot vnuk. Poudarjal je, da so mladi naša prihodnost in da bodo stopili skupaj, ko bo treba.

Do konca je ostal v srcu partizan in v duši vojak: discipliniran, natančen in dosleden, ponosen na prehojeno pot, na svoje soborce, ki so odhajali drug za drugim, na kolege pilote, nekdanje sodelavce, številne prijatelje in sopotnike. Ni se bal javnega nastopanja, vedno se je odzval na prošnje za intervjuje, svoje misli je oblikoval jasno in preudarno, njegov spomin je bil fenomenalen – datumi, imena, dogodki – vse je bilo v njegovi glavi. In vse to znanje je do konca nesebično delil z vsemi, ki smo imeli ta izjemni privilegij, da smo bili vsaj del svojih življenj tudi njegovi sopotniki. Da je bil legenda, ni pretirana trditev, da je bil navdih številnim, tudi ne, in da je znal poslušati, svetovati in pomagati – je bilo tudi znano.

Jožica Hribar

Mirko Golavšek

Na začetku pomladi se je iztekla življenjska pot Mirku Golavšku (1923–2021) iz Rečice pri Laškem, enemu najstarejših prebivalcev občine Laško in enemu izmed redkih še živečih aktivnih udeležencev druge svetovne vojne. Rodil se je pred 98 leti v številni rudarski družini v Zabukovici, imel je dve sestri in kar sedem bratov. Zato so ga že pred začetkom šole poslali služiti na bližnjo kmetijo, kjer je ostal tudi po končani šoli, vse dokler ni bil dovolj star, da se je lahko zaposlil kot rudar v rudniku Liboje.

Med vojno je bil mobiliziran v nemško vojsko. Najprej so ga poslali na vojaško usposabljanje v Nemčijo, zatem pa na bojišče v Italijo. Ob kapitulaciji Italije so ga ujeli anglo-ameriški vojaki in ga poslali na fronto v severni Afriki. Tam je poiskal stik s Titovimi partizani in skupaj z njimi prišel do Barija, nato pa na dalmatinsko obalo. S 3. prekomorsko brigado se je vključil v osvoboditev domovine. S partizani so se iz Dalmacije pomikali proti Trstu, a do tja Mirko ni prišel, ker je bil ranjen v hudih bojih nad Reko. Konec vojne je tako dočakal v partizanski bolnici in se vrnil domov julija leta 1945. Zaposlitev je znova dobil v rudniku v Libojah, po poroki pa v rudniku v Hudi jami, kamor se je preselila družina. Kot rudar je dočkal tudi upokojitve in se nato dejavno vključil v delo gasilskega in upokojenskega društva, še posebej v krajevno organizacijo Združenja borcev za vrednote NOB.

Veliko časa je namenil pomoči sokrajanom, pomagal je organizirati številne spominske slovesnosti in bil pri tem ponosen na borčevski prapor, ki mu je pomenil simbol upora proti okupatorju in zmage nad fašizmom in nacizmom. S svojo delavnostjo in odnosom do ljudi si je ustvaril ugled poštenega in zaupanja vrednega človeka, iskrenega prijatelja, dobrega tovariša in sosedu. Po ustanovitvi društva za

ohranjanje rudarske dediščina je bil eden od najbolj zgovornih članov, ki so pomagali študentom pri zbiranju gradiva o rudarski dediščini. Za svoje delo med vojno je bil odlikovan z medaljo za hrabrost, za delavnost pri povojni graditvi domovine pa z medaljo zasluge za narod. Gasilci so se mu za delo zahvalili s priznanji, upokojenci pa z zlato plaketo.

Andrej Mavri

Karel Nikolavčič

V 93. letu se je v zadnjih dneh marca od nas poslovil častni član Občinskega društva ZB za vrednote NOB Borovnica in dolgoletni predsednik takrat še Krajevnega odbora ZB NOV Borovnica, Karel Nikolavčič.

Rodil se je leta 1928 v kmečki družini v Gornjem Cerovem v Goriških brdih. Otroštvo je preživel v strahu in pomanjkanju, kot je to bilo običajno za Slovence v takratni Italiji pod Mussolinijevem fašističnim režimom. Še ne 16-leten se je pridružil borcem za svobodo. Od februarja leta 1944 je bil pripadnik narodne zaščite v vasi Višnjik pri Števerjanu, kjer je dočakal konec vojne. Tu je ostal do septembra leta 1947. Prebegnil je v Jugoslavijo in leta 1948 vstopil v enote takratne ljudske milice. Na Jesenicah je opravil šolo za miličnike in bil do leta 1950 pripadnik varnostnega bataljona. Pozneje je bil za kratek čas prerazporejen na Štajersko v okolico Ptuj in nato v Šmartno pri Ljubljani, kjer je spoznal bodočo ženo. Leta 1954 je bil prerazporejen na postajo ljudske milice v Borovnici. Tu sta si z ženo ustvarila družino.

Borovničani so ga kmalu vzeli za svojega. Tu in v okolici je bil poznan preprosto kot Karlo. Znan je bil kot strog in dosleden miličnik, kot človek pa pošten in prijeten. Leta 1977 se je upokojil v eni od enot ljudske milice v Ljubljani. Za prizadevno delo v milici je prejel medaljo za hrabrost, medaljo za zasluge za narod, medaljo dela s srebrnim vencem in plaketo varnosti.

Po upokojitvi se je vključil v družbenopolitično delo v takratni Krajevni skupnosti Borovnica. Od leta 1978 do 2003 je bil predsednik KO ZB NOV Borovnica. Velika skrb

sta mu bili organizacija spominskih slovesnosti ob dnevu spomina na mrtve in ob tedaj krajevnem prazniku, dnevu spomina na preserske žrtve, ter skrb za starejše udeležence NOB. Vedno je izražal podporo idejam in vrednotam narodnoosvobodilnega boja, prizadeval si je ohranjati zgodovinsko resnico in spomin na dogodke iz tega obdobja. Leta 2006 je za nesebično in predano delo prejel srebrno plaketo ZZB Slovenije. Bil je dejaven v OO ZK. Leta 1984 je za svoje delo prejel red zaslug za narod s srebrno zvezdo. Po letu 1990 je ostal zvest svojim načelom in prepričanju. Dejaven je ostal le v Krajevnem odboru ZB in pozneje v Občinskem društvu za vrednote NOB. Zadnja leta se je umaknil v zasebnost.

Pred dobrim desetletjem mu je nepričakovano umrla starejša hči, kar ga je močno potrla. Žal so tudi leta naredila svoje. V decembru lani mu je za posledicami nesreče umrla žena Anica. Kljub veliki pomoči in prizadevanju domačih ni več zmogel. Odšel je tudi sam.

ZB za vrednote NOB Borovnica

Angela Perhavec Ivanc

16. maja se je poslovila naša mama Angela Perhavec Ivanc, rojena Rugelj. Rodila se je 3. marca 1926 v Trbovljah materi Marti, rojeni Tivadar, in očetu Viktorju. Družina je živela v Turopojlu v Murski Soboti z babico Ano in stricem Jožetom (partizanskim zdravnikom), otroci so mu rekli Okac. Bila je bistra deklica in obiskovala je gimnazijo v Murski Soboti, ki je bila zibelka upora proti nemškemu in madžarskemu okupatorju v Prekmurju. V njenem domu so se pogosto sestajali Štefan Kovač, Anton Špoljarič in drugi. Jeseni 1944 je madžarska fašistična oblast v Prekmurju za-

čela množično deportacijo Judov in ilegalcev v koncentracijska taborišča. 17. oktobra 1944 so zaprli družino Rugelj: mamo Marto, hčeri Marto in Angelo in sina Ladislava. Mamo in hčeri so odpeljali v Ravensbrück, brata v Dachau, očeta Viktorja pa v konfiniracijo.

Angela, stara 18 let, je namesto na maturo v revirju čakala »na krematorij«. Sojetnicam je uspelo Angelo rešiti iz revirja, počasi si je opomogla in tako je dočakala konec vojne in svobodo. Po nekajdnevem tavanju in bežanju pred strahotami je češki Rdeči križ vse tri odpeljal v Prago, kjer je v bolnišnici umrla mama Marta. Tako sta se domov vrnila brez mame. Angela je 1946 maturirala in se poročila s partizanom Vladimирjem Ivancem, ki je štiri leta pozneje tragično umrl.

Neverjetno veliko gorja je preživela v mladosti, toda vedno se je znala pobrati. Dugič se je poročila z Edvardom Perhavcem in rodila dvojčka. Skupaj sta tako vzgojila štiri otroke in imela lepo življenje. Upokojila se je konec sedemdesetih let kot vodja kadrovske službe Pomurskega zdravstvenega doma. Na stara leta je bila obkrožena s svojci, ki smo skrbeli zanjo. Vendar so bili spomini na grozote in izgube prepogosto z njo. Vsem nam otrokom, vnukom in pravnukom je privzgojila medsebojno spoštovanje in ljubezen in zavedanje, da je SVOBODA resnično velika vrednota, ki se je mladi premalo zavedamo.

Nadja Ivanc Milošević

Marta Železnik

Konec aprila smo se na domžalskem pokopališču poslovili od Marte Železnik, nekdanje predsednice krajevne borčevske organizacije Simona Jenka v Domžalah. Rodila se je 11. maja 1941, v težkem vojnem času, kot druga hči v družini Grčar. Oče se je pridružil odporu proti okupatorju, bil izdan

in leta 1943 izseljen v delovno taborišče Bottrop daleč na severozahodu Nemčije. Leta 1944 so zavezniki bombardirali vojno industrijo in pri tem je umrlo veliko prisilnih delavcev, med njimi tudi Martin oče. Tako je postala vojna sirota. Zmeraj si je želela obiskati ta kraj, zato je poiskala vse podatke in listine, da je lahko pred leti z možem Ivanom obiskala očetov grob. Ponosna in pomirjena je po vrnitvi pokazala fotografijo preproste plošče, enake med enakimi, položene v trato v čudovito urejenem spominskem parku. Z vso napredno družinsko dediščino se je včlanila v ZB NOB občine Domžale KO Simona Jenka in bila od leta 2013 do 2016 njena predsednica, zatem ji je njeno nadaljnje neutrudno in vestno delo onemogočila nenadna in težka bolezen.

Njeno vlogo je prevzela Manica Perdan Ocepek, njena bližnja sosedu in družinska prijateljica. Prav Grčarjevi in Brecljnikovi družini sta nadaljevali tradicijo iz tridesetih let prejšnjega stoletja, iz roda v rod povezanih družin. Tako kot je nesebično lajšala starostne in bolezenske tegobe svoji in moževi mami, je pomagala tudi Maničnim starim staršem.

Prek občinske borčevske organizacij je sodelovala v pogovorih z borci in aktivisti v času druge svetovne vojne in tako je leta 2016 nastal zbornik Svoboda – Plačilo za žrtve. Kot predsednica krajevne borčevske organizacije je ničkoli-kokrat kar s kolesom obiskovala člane, bodisi z razdeljevanjem vabil ali drugega gradiva, saj je negovalna neposredne stike. Z bolezenskimi težavami se je spopadala več let in klonila, ko bi kmalu dopolnila osem desetletij starosti. V spominu nam bo ostala kot vedra, živahna in energična osebnost, tovariška, neposredna in iskrena. Njeni sosedje so radi pravili, da je bila Marti »ena sama dobrotu«. Pomagala je, še preden so jo zares prosili. S sončno in nalezljivo dobro voljo je bližnjo okolico povezovala v prijateljsko in solidarno skupnost.

Manica Perdan Ocepek, Jože Skok

KULTURA – Recital na vrtu Lili Novy

Krik po svobodi

Pod naslovom Krik po svobodi je 26. maja na vrtu Lili Novy v Ljubljani potekal recital, na katerega so vabili Slovenski center PEN in njegov Ženski odbor Mira ter Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

»Pred kakim letom mi je na dan, ko je bilo na neki spletni strani spet objavljeno besedilo, ki je blatilo narodnoosvobodilni boj, po naključju prišla v roke knjižica poezije, ki so jo pisali ljudje kar tako, neznani partizanski pesniki. Pisale so jih mame borcev, žene talcev, zaporniki, kmečki fantje – borci. Številne pesmi so se me globoko dotaknile. O tem sem govorila z Maco Jogan in ona je s svojo energijo in seveda literarnim uvidom ter s sodelovanjem mnogih drugih uspela ustvariti dogodek. Recital partizanske pesmi, zlasti ljudske pesmi, je hommage narodu, ljudem, ki so trpeli, se uprli in ustvarjali poezijo. Morda malce naivno sem pomislila, da bi taka prireditev lahko pokazala tistim, ki tega ne vedo, kako je narodnoosvobodilni boj bil res narodni boj in kako je bil usidran v skupnost ljudi, ki ji pravim narod. Gotovo vidim dogodek, kateremu prisostvujemo, tudi kot apel proti fašizmu. Blatenje narodnoosvobodilnega boja je hkrati glorifikacija zla. Fašizem je bil in je udejanjeno zlo. Narodnoosvobodilni boj je bil upor in boj zoper zlo. Če ga razvrednotimo, glorificiramo tisto, zoper kar je bil usmerjen narodnoosvobodilni boj – to je zlo,« je med drugim v uvodnem nagovoru povedala Anica Mikuš Kos.

Maca Jogan je navzoče seznanila, da se je pri izbiri pesmi oprla predvsem na štiri zbornike Slovensko pesništvo upora, ki jih je uredil dr. Boris Paternu, in izbor utemeljila z ocenami tega zaklada. Tako so se-deči ob mizah v lepem sončnem poznem popoldnevu izvedeli, da »noben čas še ni rojeval pesniške besede tako zagnano doma in hkrati tako na gosto po tujem svetu. Gre za pesniško besedo, ki je pognala iz skupne stiske na smrt obsojenega naroda, ki se je bolj kot kadar koli v svoji zgodovini odločil za socialno revolucijo. Ob isti temi upora in upanja so se zbrala peresa vseh zmogljivosti, od najvišje umetniške do jecljajoče in komaj pismene, vseh rodov, vseh stanov, vseh nazorov in vseh starosti, od starčkov do otrok,« kot je v prvem zvezku zapi-

sal dr. Boris Paternu (1987). Nadaljevala je z odlomkom iz ocene dr. Matjaža Kmecla (v četrtem zvezku, 1997), po katerem je ta zbirka pesmi »slovstven dokument, kakršnega sodobna Evropa, še posebej pa ne tista iz protifašistične rezistence, ne pozna, saj govori o izjemni moralni in kulturni energiji na iztrebljenje obsojenega naroda, o njegovi globoki vezanosti na lastno jezikovno in vsakršno identiteto, o ustvarjalnosti, ki se v njem rodi sredi katastrofičnega položaja«. Končala je z utemeljenim prepričanjem dr. Franca Zadavca o tem, da si naša in znanjske generacije zaslužijo izčrpen in zaokrožen kulturni dokument o času, ko so okupatorji sklenili utišati slovensko besedo. In to je pesništvo upora, ki je en sam »krik po svobodi«.

Brezhibno in ganljivo izvedeni recital je sklenila sekretarka Slovenskega centra PEN Tanja Tuma: »Najlepša hvala Maci Jogan in Anici Kos Mikuš za idejo in izbor besedil za recital, lepa hvala nastopajočim Anžetu Zevniku, Ani Hribar in Alji Kapun, hvala tudi Marku Čehu za režijo recitala in Maji Ferjančič za koordinacijo.

Letošnje leto je za PEN nekaj posebnega, saj praznuje stoletnico obstoja. Namreč leta 1921 je angleška pesnica Catherine Anne Dawson Scott s somišljeniki ustanovila prvi PEN klub v Londonu, temu so sledili nacionalni centri v Evropi, leta 1926 tudi slovenski. Danes organizacija šteje 145 centrov in je dejavna predvsem na štirih področjih: pomoč pisateljem v zaporu,

ženski odbor pisateljic, odbor za prevajalce in prevajalske pravice in odbor pisatelji za mir, ki ga je ustanovil Miloš Mikeln leta 1984 in ima sedež pri nas.

Zakaj je upor in književnost upora tako pomembna za PEN?

Ker je naše poslanstvo, da se bori-mo za svobodo govora, mir in enakost. Leta 1933 je PEN na kongresu v Dubrovniku obsodil nacizem. A najglasnejše pesniške glasove na kratki rok preglasijo streli, v daljšem obdobju pa ostajajo večni. Predvojni člani Slovenskega PEN-a so se skoraj vsi vključili v delovanje Oslobojilne fronte, tako da sta tajnik in blagajnik leta 1941, ko so italijanske oblasti prepovedale PEN, hitela uničevati arhive in zapisnike, da ne bi prišli v nepravne roke. Predsednik je bil tedaj Oton Župančič. Leta 1944 so vidni člani na čelu z Vidmarjem z osvobojenega ozemlja v Beli krajini poslali pismo vsem zavezniškim PEN centrom, naj podprejo partizanski upor. V svinčenih časih je slovenski PEN z blejskimi srečanji povezoval pisatelje Zahoda s tistimi iz za železne zavese. V času osamosvojitve je bil ugled centra pomemben mozaik v priznanju nove države. In ne nazadnje je bilo v devdesetih letih prejšnjega stoletja zbranih več kot 200.000 nemških mark za pomoč sarajevskim bratom in sestram po peresu.

PEN je upor. Upor proti tiraniji, omejevanju svobode govora in diskriminaciji. Krik po svobodi je večna pesem in melodija tudi Slovenskega PEN-a.

M. J.

NOVA KNJIGA

»Slovenija in njene meje«

Avtor knjige je Branko Celar, nekdanji načelnik Oddelka za mejne zadeve in tuje ter pomočnik poveljnika policije na Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije in habilitirani predavatelj na Fakulteti za varnostne vede. Kot dober poznavalec vprašanja državnih meja in reševanja mednarodnih mejnih sporov ter izvedenec in pogajalec slovenskih vladnih delegacij v procesih osamosvajanja in določanja slovensko-hrvaške meje nam v treh poglavjih na več kot 500 straneh opisuje »trilogijo« vzpostavljanja slovenskih meja. Gre za obdobje po prvi in drugi svetovni vojni ter za dogajanja ob velikih ozemeljskih preureditvah Evrope na mirovni konferencah v Versaillesu leta 1919 in Parizu leta 1947. Nadaljuje s celotnim sklopom osamosvojitvenih procesov – od ustavnih sprememb do političnih, diplomatskih, gospodarskih, pravnih in izvedbenih ukrepov za slovensko osamosvojitve. Posebej nas avtor usmeri na vlogo slovenskih varnostnih (slovenske milice) in obrambnih sil (teritorialne obrambe) pri osamosvojitvenih procesih na normativnem področju ter izvedbenih procesih v obrambni vojni za Slovenijo in na njene posledice, vključno z umikom JLA, mednarodnim priznanjem Slovenije ter njeno vključitvijo v evropsko in svetovno skupnost enakopravnih narodov. Branko Celar predstavi tudi osamosvojitvene procese po letu 1991 in trilogijo konča s podpisom arbitražnega sporazuma glede mejnega spora s Hrvaško, arbitražno razsodbo ter pravnimi in poli-

tičnimi posledicami njene (ne)uresničitve. Kot sta navedla recenzenta knjige, zasl. prof. dr. Mirjam Škrk in redni prof. dr. Božo Repe, je knjiga primerna kot učbenik za študente slovenskih univerz ter kot študijsko gradivo za sedanje in prihodnje slovenske diplomate, ki bi morali izoblikovanje slovenske državnosti dobro poznati. Mednarodnopravna vprašanja slovenskih meja še nikoli niso bila tako celovito obdelana kot v predstavljeni knjigi.

Vsekakor gre za bogato besedilo, ki se ujema s 30-letnico samostojnosti Slovenije, zato si zasluži posebno pozornost, vsebina pa bo zanimiva tudi za širši krog bralcev.

Cena: 38 evrov

Poština: 3,5 evrov

Naročilo: 040 910 396 ali 041 458 594 ter na elektronski naslov: knjigacelar@gmail.com ali na spletni strani: www.knjigacelar.com

VABILA

Pridite na Taborsko steno

Vabljeni na tradicionalno spominsko slovesnost ob obletnici bojev pri Taborski steni pri Kočevski Reki. Prireditev bo v soboto, 3. julija 2021, ob 11. uri. Slovesnost bo potekala na novem prireditvenem prostoru, bliže steni, z bogatim kulturnim programom. Slavnostni govornik bo Predrag Bakovič, poslanec v Državnem zboru RS.

Vljudno vabimo vse, ki želite videti znamenito steno, kjer so partizani bojevali neenak boj z itali-

janskim okupatorjem. V spomina to bitko na delu gozda med drevesi že leta raste kamnita piramida, sestavljena iz pobranih kamnov in kamenčkov s poti k jami. Posvečena je padlima Jakcu in Vinku. Ob 9.30 bo polaganje venca ob spomeniku padlih v Kočevski Reki s krajšim kulturnim programom.

Vsi udeleženci morajo upoštevati veljavna priporočila NIJZ.

Združenje ZB Kočevje

Priporočamo zgodovinske knjige

MARIA ANTONIETTA MORO
Vse duše mojega telesa
Dnevnik mlade partizanke (1943-1945)
prevod: Nevenka Troha
20 €

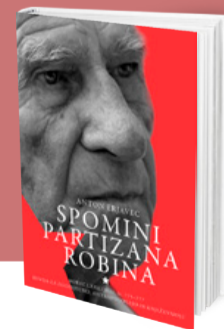
ENZO TRAVERSO
Totalitarizem: zgodovina razprave
prevod: Maja Breznik
20 €

JOHN P. ENYEART
Smrt fašizmu: boj Louisa Adamiča za demokracijo
prevod: Mojca Dobnikar
32 €

THEODOR W. ADORNO
Vidiki novega desničarskega radikalizma
prevod: Alfred Leskovec
34 €

REVLJA BOREC
Spomini partizana Robina
Anton Erjavec
22 €

Ugodnost za naročnike Svobodne besede:

Borec – Spomini partizana Robina: cena s 50% popustom: 6 eur

Knjige iz oglasa: 10% popust na vsako knjigo ali 15% popust pri naročilu vsaj dveh.

Brezplačna poština pri naročilu za vsaj 30 eur.

Pri oddaji naročila priložite: »naročnik SB«

NAGRADNA KRIŽANKA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka« ali pošljite na elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si do 15. julija 2021. Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

Izžrebani reševalci križanke iz 67. številke časopisa Svobodna beseda

1. Žiga Leskovšek

Kajuhova 5 Lucija, 6320 Portorož

2. Zdenka Partl

Ulica za mlinom 2, 1380 Cerknica

3. Mitja Avsec

Cesta 24. junija 13, 1231 Črnuče

Rešitve križanke:

KISIKARNA, OBTOŽUJEM, LEON, DAO, ERP, SIVKO, ŠKALE, ČOL, TABORIŠČE LJUBELJ, ALICANTE, NULA, OK, SPLET, OKSID, RONA, TINA, AR, ECO, OBI, NINANJE, AMONIAK, VIC, RIAL, IP, SLA, PSARNA, IDILA, KIČ, LT, AIR, POLONA, ZE, IKAVKA, STISKALEC, VAHTA, AA, TARIM.

Geslo: OBTOŽUJEM; TABORIŠČE LJUBELJ.

SVOBODNA

BESEDA je glasilo ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Marijan Križman, predsednik

Uredniški odbor: dr. Martin Premk (predsednik) dr. Maca Jogan, Metka Mencej, Mitja Meršol, dr. Nevenka Troha

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov:

svobodna.beseda@zzb-nob.si

Oblikovanje: Vid Brezočnik

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

SVOBODNA BESEDA	KOPANJE OKOLI CESA	GESLO 1	REZULTAT SNEMANJA POSNETEK	LOJZE KOLMAN	NAŠA PEVKA VRČKOV- NIK	VEČJA ČRNA PTICA PEVKA	OČE	LES V OBLIKU VEJ	AMERIŠKI GLASBENIK GUTHRIE (IZ: ROLA)
PRIKAZ, IZRAZ									
KDOR BANKRO- TIRA									
SLOVEN- SKA PESNICA (MAJDA)				POSTEKLI- NA, LOŠČ (IZ: MELJA) EDVARD GRIEG					
NADOME- STILO TROPSKI GLADKI KUŠČARJI							ERVIN OGNER TEVE NOVI- NARKA ŽNIDARŠIČ		
SVOBODNA BESEDA	VHOD	ZENSKA, KI IMA RADA IZBRANE JEDI	ZEMELJ- SKA STVAR- NOST	OBER	VILER ELDA	SPREGA- NJE MARXOV SODELAV, FRIEDRICH			ŽALOST, BOLEČINA
VSTAVLJE- NI DEL							ŽELJKO KOZINC	NAŠA PEVKA GJURIN (IZ CRK: VARESE)	ZAČETNIK ARIJAN- STVA TRESENJE
GESLO 2									
PLADENJ					SRD, BES GUBA OČESNE SLUZNICE		EDVARD RUSJAN LIK PRI PLESU ČETVORKA	BANJA KOZMICA RESNICA V VEDANTI (IZ: TAR)	
ODTRGAN DROBEC						NASPROT- JE VERE JUŽNO- AMERIŠKA RIBICA			RASTLINA ŽABICA
DOMAČA OBLIKA SAMO- RASLEGA LUKA				PREHRAM. TOVARNA V AJDOVŠČIN PIERRE ABELARD					RASTLINA S CVETI V KLASIH, PIRNICA
ZELJE GLAVNO MESTO NEMŠKE ZVEZNE DEŽELE SCHLESWIG- HOLSTEIN (IZ: ILKE)						PRIPADNIK ESEROV SNOV BREZ OBLIKE		NEMŠKA ZNAMKA AVTOV ZG. DEL RASTLINE	
LOVEC NA KUNE					ZNOJ NAŠ PEVEC PESTNER		ANTON KARINGER POSODA ZA SMETI	EGIPČAN- SKI SOKOLJI BOG ESTONEC	
HRVAŠKI KNJIŽEV- NIK VELI- KANOVIC				KOLOVOZ TJAŠA ANDREE			ITALIJAN. PEVEC (FAUSTO) PAUL ELUARD		
ČLOVEK V EKSTAZI							SRAMNI PAS		
LETEV					ŽENSKI OSEBNI ZAI MEK		ŠESTI DEL		

UTRINKI

Onečaščen spomenik v Tacnu

V noči s 27. na 28. april je bil z rdečo barvo in žaljivimi napisi onečaščen spomenik v Tacnu, spomin na prve partizanske strele na Slovenskem. Pod Šmarno goro v Ljubljani je namreč Rašiška četa 22. julija 1941 izvedla svojo prvo oboroženo akcijo. Ta dan je bil zato razglašen za dan

vstaje slovenskega naroda, slovenski republiški praznik v nekdanji Jugoslaviji. Gre za še enega v dolgi vrsti poskusov omadeževanja zgodovine, na katero moramo prebivalci in prebivalke Slovenije biti upravičeno ponosni. Predniki današnjih mazačev in skruniteljev spo-

menikov NOB in privržencev izdajalske kolaboracije so trpinčili in morili naš narod s pomočjo okupatorja, ki jih je za to oblekel in oborožil ter plačeval. Njihova krščanska milica in tolpe so ropale, požigale, morale kmečko prebivalstvo, da bi prestrašili ljudi, tako da ne bi podpirali OF in NOV. Zaradi morilskih pohodov in propagande izza prižnic so se jim ljudje kot zločincem odpovedali in množično podpirali OF in NOV. Po štirih letih je prišla ura resnice, ko so okupatorjevi podporniki ugotovili, da so stavili na napačnega konja. Bežali so z okupatorjem, ki jih je celo sam preziral. Morali so odgovarjati pred vojaškimi sodišči za zločine. Sodišče v Nürnbergu jih je kot fašistične enote obsodilo na smrt. Pri nas so oblasti po osvoboditvi mladoletne spustile domov, polnoletne storilce lažjih kaznivih dejanj je doletela zaporna kazen s prisilnim delom, vse druge storilce hudih kaznivih dejanj pa so obsodili na smrt. V času narodnoosvobodilnega boja jim je bilo ponujen več amnestij, za kar pa so bili gluhi. Že ko je bila razglašena svoboda, so na begu še morili.

S. B.

Italijane zaustavila pandemija

29. maja smo pripravili tradicionalno spominsko slovesnost na Svetem Lenu in Rovtu. Zaradi pandemije covid 19 se je tokrat niso udeležili predstavniki Vsedržavnega združenja partizanov Italije za Goriško in Čedad. Predstavniki ZB za vrednote NOB Škofja Loka smo skupaj s škofjeloškimi županom Tinom Radinjo počastili spomin na tiste, ki so se v krajih pod Blegošem v Selški dolini bojevali za svobodo, pri čemer so sodelovali tudi italijanski partizani. Marca 1945 so se namreč pripadniki brigade Antonio Gramsci iz divizije Garibaldi Na-

tisone skupaj z enotami 9. korpusa skušali prebiti iz nemškega obroča, vendar jim preboj ni uspel. Padlo je 28 borcev, med njimi tudi komisar, narodni heroj Manfredi Mazzocca Torda. Zbrane je nagovoril župan Tine Radinja, prisotni pa so bili tudi predstavniki borčevske organizacije s predsednikom Viktorjem Zadnikom na čelu. Vence smo položili ob navzočnosti častne straže Slovenske vojske. V krajšem kulturnem programu so sodelovale Sorške kresnice.

Marjetka Rotar

